

KAPİTALİST DEVLET İÇİN POST MODERN BİR ORTA YOL ÖNERİSİ: SOSYAL YATIRIM DEVLETİ

Şenol ÖZTÜRK*

ÖZET

Refah devletinin yaşadığı finansman krizi sürecinde ortaya çıkan neo-liberal kaygılar, ekonomi ve sosyal koruma arasında yeni denge konumlarının belirlenmesi ihtiyacını gerekli kılmıştır. Bu süreçte geleneksel refah devletini savunan sosyal demokrasi anlayışının zayıf kalması karşısında, neo-liberalizm ve geleneksel refah devleti anlayışı arasında bir orta yol ideolojisi olan üçüncü yola ait sosyal yatırım devleti anlayışı, sosyal ve ekonomik alanı bağdaştıracak yeni bir refah mekanizması ile söz konusu dengenin yeniden kurulabileceğini iddia etmektedir.

Bu makalede, yeni ekonomi ile uyum kaygısı güden post-modern bir refah devleti anlayışının ürünü olan sosyal yatırım devleti kavramı tüm yönleriyle tanıtılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Refah Devleti, Geleneksel Sosyal Demokrasi, Neo-liberalizm, Üçüncü Yol, Sosyal Yatırım Devleti.

* Yrd. Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
E-posta: ozturksenol@yahoo.com

ABSTRACT

A POST-MODERN PROPOSAL OF CENTRIST WAY FOR CAPITALIST STATE: SOCIAL INVESTMENT STATE

During the process of financial crises of the welfare state, neo-liberal concerns have necessitated finding new balance positions out between economy and social protection. While social democracy supporting traditional welfare state has been declining in this process, approach of social investment state which is a component of centrist third way ideology between neo-liberalism and traditional welfare state understanding, argues that the balance position in question can be set up with a new welfare mechanism which is able to reconcile social and economic domains.

In this article, we will try to introduce term of social investment state which is a product of post-modern welfare state approach that cares about compatibility with new economy.

Key Words: Welfare State, Traditional Social Democracy, Neo-Liberalism, Third Way, Social Investment State.

GİRİŞ

1970'li yıllarda meydana gelen iki küresel ekonomik bunalım döneminin ardından refah devletinin yaşamaya başladığı finansman krizi sosyal devlet karşıtı neo-liberal anlayışı güçlendirirken, sosyal koruma harcamalarına yönelik yaygın paradigmanın bazı yönlerden eleştirilmesini de beraberinde getirmiştir. Hali hazırda karşılaşılan ve olası sorunların ciddiyeti, ekonomi ve sosyal koruma arasında yeni denge konumlarının belirlenmesi ihtiyacını gerekli kılmıştır.

Mevcut refah sistemlerinin ortaya çıkan olumsuz demografik ve finansal koşullar karşısında sürdürülmesinin zorluğunun yanı sıra, bu sistemlerin istihdam artışını ve rekabet-bilgi yoğun ekonomileri desteklemekten çok engellemesi bu arayışları haklı kılan gerekçeler arasındadır. Ayrıca, yeni dönemde ortaya çıkan yeni sosyal riskler ve ihtiyaçlar karşısında bu sosyal koruma sistemlerinin yetersiz olabileceği ihtimali de bu noktada vurgulanması gereken önemli bir husustur.¹

¹ Gøsta Esping-Andersen, "Towards the Good Society Once Again?", Gøsta Esping-Andersen, (Ed.), **Why We Need a New Welfare State** içinde, (1-25), New York: Oxford University Press, 2002, s. 4

Ekonomi ve sosyal koruma arasında yeni denge konumu ile ilgili olarak, bugün için bütün gelişmiş ekonomilerin üstesinden gelmesi gereken sorunun, refah sistemlerini sadece eski ve yeni sosyal risklerle en iyi şekilde başa çıkabilecek mekanizmalarla donatmak değil; aynı zamanda sosyal güvenlik amaçlarıyla dinamik ve artan biçimde küreselleşen ekonominin taleplerini uyumlu hale getirmek olduğu da büyük bir kesim tarafından kabul edilmektedir.² Bu durum, sadece liberal kesimin bir iddiası olmayıp, aynı zamanda sosyal demokrasiye yakın olan entelektüeller tarafından da savunulmaktadır.³

Geleneksel sosyal devletin sürdürülmesi ile neo-liberal bir anlayışla sosyal devletin parçalanması ikilemi karşısında ekonomi ve sosyal korumayı uzlaştırmak için geliştirilen çözüm-orta yol arayışına ilişkin düşünceler genel olarak “üçüncü yol” kavramıyla tanımlanmaktadır. Her ne kadar solun bir kesimi tarafından sert biçimde eleştirilen bir yaklaşım olsa da, üçüncü yol anlayışı kimi yazarlar tarafından, sosyal demokrasinin ve nihayetinde refah devletin dönüşümü için ve çağdaş sosyal demokrasiye yeni öngörüler kazandırma noktasında çok önemli bir aşama olarak görülmektedir.⁴ Üçüncü yol düşüncesinin sosyal politika için geliştirdiği önerme ise, pasif sosyal yardımların ağırlıklı olduğu geleneksel sosyal devlet yerine, bireylerin nitelik-vasıf kazanmasına ve istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik aktif harcamaların baskın olduğu sosyal yatırım devletine geçilmesi gerektiğidir. Sosyal yatırım devleti anlayışı aslında, sosyal harcama dinamiklerine ilişkin altın çağ dönemindeki geleneksel sosyal refah ve sosyal adalet anlayışından köklü biçimde farklılaşmayı temsil eder.

Her ne kadar üçüncü yol arayışları önemsenmeyip, hafife alınsa da, üçüncü yol düşüncesi içinde önemli bir yer tutan sosyal yatırım devleti anlayışının, günümüzün sosyal politikalarını ciddi biçimde etkilediği, OECD, AB gibi oluşumların politika tercihlerinde ve gelişmiş refah devletlerinin uygulamalarında görülmektedir. Bu noktada bazı yazarlar uzunca bir süreden beri küreselleşme sürecinin yol açtığı baskılara cevap oluşturmak amacıyla devletlerin önceliklerini sosyal politikalarından ekonomide üstünlük kazanmaya doğru kaydırmaya başladığı ve ülkeler arasında zamanla aktifleşme stratejileri ve araçlarına doğru bir yönelme eğiliminin görülmekte olduğunu iddia etmektedirler.⁵ Bu nedenle, geleneksel gelir

² Werner Eichhorst ve Regina Konle-Seidl, “Contingent Convergence: A Comparative Analysis of Activation Policies”, *IZA Discussion Paper*, No. 3905, December 2008, s. 4.

³ Andreas Aust ve Ana Arriba, “Policy Reforms and Discourses in Social Assistance in the 1990s: Towards ‘Activation’?”, *Unidad de Políticas Comparadas (CSIC) Working Paper*, No. 04-11, 2004, s. 25.

⁴ Jingjing Hou, *Third Way Reforms: Social Democracy after the Golden Age*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 1.

⁵ Eichhorst ve Konle-Seidl, s. 18. - Jochen Clasen ve Daniel Clegg, “Unemployment Protection and Labour Market Reform in France and Great Britain in the 1990s: Solidarity Versus Activation?”, *Journal of Social Policy*, Vol. 32, No. 3, 2003, s. 361.

koruyucu refah devletlerinin artık kademeli biçimde ekonomik rekabeti sağlayacak sosyal yatırım politikaları lehine parçalanmakta oldukları savunulmaktadır.⁶

1990’lı yılların başında geliştirilmeye başlanan ve birçok yönden eleştirilen sosyal yatırım devleti anlayışı, adına üçüncü yol, sosyal yatırım devleti denmeksizin birçok ülkede yapılan reform çabalarıyla kısmen de olsa hayata geçirilmeye çalışılmakta ve günümüz sosyal politikası için önerilen en somut çözüm yolu olarak durmaktadır. İngilizce literatürde belli bir seviyede tartışılmakla birlikte, ülkemizde bu durum nedense görmezden gelinmekte ve sosyal politika yazınında yeteri kadar tartışılmamakta, az da olsa yazılan makaleler de ise genellikle genel geçer biçimde neo-liberal bir argüman olarak etiketlenmektedir.

Oysa sosyal yatırım devletin ortaya atılmasını takip eden kısa süre içinde yapılan tartışmaların kısa süre sonra bitmesine rağmen, OECD ve AB’nin benimsediği sosyal politika stratejilerinin ve birçok ülke de yapılan reform çabalarının yöneliminin, sosyal yatırım devletini işaret etmekte olduğu ve bu anlayışın sessiz biçimde de olsa yeni dönemin sosyal politika gündeminin önemli başlıklarından birini oluşturmaya devam ettiği görülmektedir. Kavram teorik ve pratik yönünden İngilizce literatürde karşıt ve destekleyici argümanlarla tartışılmaktadır. Fakat aynı ilgiyi ülkemizde görememekteyiz.

Oysa küresel rekabet gücü gelişmiş Avrupa ekonomilerinden daha fazla olmayan ve hala emek yoğun sektörlerden gelir elde etmeye devam eden, yaşlanma sorununu yakın zamanda yaşayacak olan bir ülke olarak, sosyal yatırım devleti anlayışını tartışmak ve bu anlayışı İskandinav refah modeline yakın biçimde uygulayabilmenin yollarını aramak ülkemiz sosyal politikası ve ekonomisi için çok faydalı olacaktır.

I. REFAH DEVLETİNİN KRİZİ VE SOSYAL HARCAMALARIN TARTIŞILMASI

A. Refah Devletin Krizi

Refah devleti işçi hareketlerinin toplumsal ve siyasal bir güç olarak etkisini artırmasına paralel biçimde, piyasa ekonomisinin üretmiş olduğu toplumsal ve siyasal gerilimleri azaltma ve kontrol altında tutma amaçlı bir sosyal uzlaşmanın ürünü olarak⁷, kapitalist devlet modelinin 19. yüzyılın sonlarından başlayarak fakat özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında, saf liberal kapitalizm ile sosyalizm

⁶ John Hudson, Stefan Kühner, “Towards Productive Welfare? A Comparative Analysis of 23 OECD Countries”, *Journal of European Social Policy*, Vol. 19, No. 1, 2009, s. 34.

⁷ Nadir Özbek, “Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Sosyal Devlet”, *Toplum ve Bilim*, Sayı: 92, İstanbul, 2002, s. 14-15.

arasında orta bir modele doğru geçirdiği dönüşümle birlikte yeni sosyal fonksiyonlar icra etmeye başlamasıyla ortaya çıkmış⁸ ve 1970'li yıllara kadar çok ciddi biçimde gelişme göstermiştir.

1970'li yılların ortalarından itibaren ise refah devleti yaklaşık yüz yıllık tarihsel gelişim sürecinden oldukça farklı bir dönemi yaşamaya başlamıştır. Refah devleti uzmanlarının çoğunluğu bu yeni dönemi uluslararası sosyal politikadaki uzun dönemli gelişme ve büyüme trendinden kopuş, altın çağdan gümüş çağa geçiş⁹ şeklinde tanımlamaktadırlar. Kimi yazarlar bu durumu refah devletinin büyümesindeki bir yavaşlama olarak görmekte iken literatürde ağırlığa sahip diğer yaklaşımlar ise bu durumu savaş sonrası konsensüs üzerine kurulu refah kapitalizmi düzeninin krizi olarak görmüşlerdir.¹⁰

1980'lere doğru stagflasyon, işsizlik ve kamuya aşırı yüklenme biçiminde tezahür eden kriz durumu 1990'lı yıllarla birlikte küresel rekabetten olumsuz etkilenme, işsizliğin katılaşması, eşitsizliklerin ve sosyal dışlanmanın artması şeklinde devam etmektedir.¹¹

Savaş sonrası ekonomik mucizenin 1970'lerin sonlarında nihayete ermesi sosyal politikanın gelişimi için bir dönüm noktasıdır. İşsizliğin artması, ekonomik büyümede düşüş, enflasyon, ödemeler dengesi pozisyonlarında görülen düşüş,¹² uluslararasılaşma ve demografik ve mesleki yapıların değişmesi gelişmiş refah devletlerine yıllarca baskı yapmış ve birçok ülkede sosyal politika reformları uygulatmıştır.¹³ Ancak, bu dönemde, Keynesyen ekonomide yukarıda belirtilen olumsuz gelişmeler yaşanırken, bir yandan kamu harcamaları - azalan bir hızda da olsa - (hem genel, hem de sosyal harcamalar) artmaya devam etmiş; öte taraftan

⁸ Süleyman Ulutürk, Kutlu Dane, "Kapitalist Devletin Dönüşümü, Metalaşma ve Sosyal Güvenlik Reformu: Ülke Örnekleri ve Reformun Geleceği", **Karaburun Bilim Kongresi Tebliği**, 4-7 Eylül 2008, <http://www.kongrekaraburun.org>, (24.03.2009), s. 2. - Süleyman Ulutürk, Kutlu Dane, "Sosyal Güvenlik: Teori, Dönüşüm ve Türkiye Uygulaması", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 8, N. 29, Yaz 2009, <http://www.esosder.com>, (05.10. 2010), s. 119.

⁹ Jonathan Pratt, "Citizenship, Social Solidarity and Social Policy", Michael Lavalette, Alan Pratt (Ed.), **Social Policy Theories, Concepts and Issues** içinde, (124-140), London: Sage Publications, 2007, s. 133

¹⁰ Christopher Pierson, **Beyond the Welfare State?**, Pennsylvania, the Pennsylvania State University Press, 1991, s. 140.

¹¹ Gøsta Esping -Andersen, **Social Foundations of Postindustrial Economies**, New York: Oxford University Press, 2000, s. 2-3.

¹² Duane H. Swank, "The Political Economy of Government Domestic Expenditure in the Affluent Democracies, 1960-80", **American Journal of Political Science**, Vol. 32, No. 4, 1988, s. 1121.

¹³ Bernhard Kittel ve Herbert Obinger, "Politics Parties, Institutions, and the Dynamics of Social Expenditures in Times of Austerity", **Journal of European Public Policy**, 10: 1, February 2003, s. 20.

tam tersi bir doğrultuda, yeni dönemin ekonomik düşünce yapısına uygun olacak şekilde vergi oranları düşmeye başlamış, dolayısıyla vergi gelirleri azalmıştır. Bu durumun sonucu olarak ulusal bütçeler giderek daha büyük oranlarda açık vermeye başlamış ve ulusal borçlarda ciddi artışlar görülmüştür. Bütün bu gelişmeler 1970'lerin ortalarında çok tartışılan refah devletinin "finansal krizini" ortaya çıkarmış,¹⁴ ve kamu sektörünün büyüklüğü ve makroekonomi ve makro ekonomi politikası anlayışı üzerindeki daha öncesinde var olan konsensüsü yıkararak ayırışma ve çatışmayı artırmıştır.¹⁵

1973-74 OPEC petrol krizi sosyal politika geliştirmeye yönelik olumsuz sonuçlarıyla iki makroekonomik evre arasındaki önemli bir olay olarak görülmektedir. 1973-74 petrol krizini izleyen yıllarda makro ekonomik stagflasyon, Keynesyen müdahaleci hükümetin ve ekonomik büyümenin uyumundaki çözülme, anti-devletçi hareketlerin ve hükümetlerin ortaya çıkışı global ekonomik çevreyi politik, ideolojik ve tabii ki ekonomik olarak dönüştürdü. Her ne kadar bu yeni evrede işsizliğin ve fakirliğin artmasından dolayı sosyal refah çabalarına olan ihtiyaç ve talepte bir artış meydana gelse de, refah genişlemesinin ihtiyari biçimlerine yönelik maddi (finansal) ve düşünsel (teorik) temeller erozyona uğradı. Örnek olarak azalan ekonomik büyüme oranlarının politikadaki sıfır toplamlı dengeleri bozduğu ve bu yüzden bireyler arasında rekabeti körüklediği ve toplumsal dayanışmayı tahrip ettiği tartışılmaktadır. Daha önceleri büyük devlet harcamalarını meşru kılan makro ekonomik teorideki Keynesyen konsensüs yeni dönemde ya yüksek istihdam ve enflasyon veya fiyat istikrarını korumak adına işsizlikte artış gibi iki seçeneğe imkan tanıyan bir stagflasyon baskısı altında bozuldu.¹⁶

1970'lerin sonlarına doğru yaşanan ekonomik durgunlukla ilgili olarak ekonomistlerin çoğunluğu devletin yaptığı sosyal harcamaları gerekçe olarak göstermişlerdir. Bunlara göre sosyal politika devletin aşırı genişlemesine neden olmuştur ki bu durum 70'li yıllardaki ekonomik yavaşlamanın ve enflasyondaki artışın en önemli nedenidir. Bu yüzden refah devletinin ekonomik faaliyetler üzerinde bir karın ağırsı olduğu ve ekonomik performansını azalttığı söylenmiştir. Sosyal harcamalarda ve özellikle işsizlik sigortasıyla fakir ve yaşlılar için gelir desteğinde yapılacak kesintiler büyümeyi yeniden sağlamak ve işsizliği azaltmak

¹⁴ Süleyman Özdemir, "Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi", **Sosyal Siyaset Konferansları, (Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'a Armağan Özel Sayısı)**, Sayı: 50, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, 2006, s. 172.

¹⁵ Swank, "The Political Economy of Government", s. 1121.

¹⁶ Alexander Hicks ve Joya Misra, "Two Perspectives on the Welfare State – Political Resources and the Growth of Welfare in Affluent Capitalist Democracies, 1960-1982", the **American Journal of Sociology**, Vol. 99, No. 3, November 1993, s. 682. ; Alexander M. Hicks ve Duane H. Swank, "Politics, Institutions, and Welfare Spending in Industrialized Democracies, 1960-82", **American Political Science Review**, Vol. 86, No. 3, September 1992, s. 663.

için zaruri olarak görülmekteydi. Bu görüşlerin yaygınlık kazanmasının bir sonucu olarak bu tür kesintiler gelişmiş ülkelerde yaygınlaşmaya başladı.¹⁷ Dolayısıyla, 1945'ten itibaren özellikle gelişmiş ülkelerde devletlerin en temel hedefi olarak görülen vatandaşlarına tam bir refah sağlama, bu amaçla her türlü sosyal refah önlemlerini alma görevinin, krizle birlikte 1975'ten sonra değiştiği, krizi aşmanın yolu olarak ekonominin öncelendiği ve insana yönelik harcamaların ekonomik yarışta engel olduğu anlayışının benimsenmeye başladığı görülmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde hükümetlerin sosyal harcamalar için milli gelirden ayırdıkları payın sürekli arttığı ve giderek katlanılmaz bir büyüklüğe ulaştığı ve ülkelerin rekabet güçlerini zayıflattığı öne sürülmüş¹⁸ ve bu süreçle birlikte refah devletinin en yaygın ve somut göstergesi olarak kabul gören sosyal harcamalar üzerine yapılan tartışmalar yoğunluk kazanmıştır.

B. Sosyal Harcamalara Yönelik Neo-Liberal Eleştiriler

Sosyal politika tarihi süreçte sosyal ihtiyaçların karşılanması ve insan refahını yükseltmenin bir aracı olarak görülmüş olmasına karşın, günümüzde yaşanan finansal sorunlardan dolayı sosyal politikada artan biçimde maliyet kısıtlamasına yönelik tartışmalar ağırlık kazanmaktadır. Sosyal refah programlarına karşı düşüncüyü savunanlara göre refah devleti politikaları, refah devletinin piyasanın yetersizliklerini düzeltmeye yönelik başlangıçtaki rolünün ötesine geçmiştir.¹⁹ Şuan yaygın olarak kabul edilen neo-liberal argümana göre sosyal harcama ekonomiyi zarar vermektedir ve küresel rekabet sosyal harcamalarda bir azalmayı zaruri kılmaktadır. Bu anlayışın geçerlilik kazanması neticesinde ise sosyal hizmetlerin piyasalaşması ve ticarileşmesinin kabulü durumu söz konusu olmaktadır.²⁰

Sosyal harcamaya karşı gösterilen bu olumsuz tavrın altında, eşitlik ve ekonomik etkinliğin birbirlerine karşıt durumlar olduğu düşüncesi yatmaktadır. Bu düşünceye göre ekonomik etkinlik (efficiency) gelir ve refahta ve de gelir ve refahın sonucu olarak gelişen sosyal statüde meydana gelen eşitsizlik karşılığında elde edilir. Bu yüzden eşitsizliği gidermede ısrar etmek nihayetinde paylaşılan milli hâsılanın küçülmesine yol açacaktır.²¹ Diğer bir ifadeyle gelirin yeniden dağıtımı

¹⁷ Anwar Shaikh, "Who Pays for the Welfare in the Welfare State? A Multicountry Study", **Social Research**, Summer 2003, Vol.: 70, No: 2, s. 534.

¹⁸ Özdemir, "Başlangıcından Günümüze", s. 172-173.

¹⁹ Roger Friendland ve Jimmy Sanders, "Private and Social Wage Expansion in the Advanced Market Economies", **Theory and Society**, 1986, Vol. 15, s. 193.

²⁰ James Midgley ve Kwong-leung Tang, "Social Policy, Economic Growth and Developmental Welfare", **International Journal of Social Welfare**, 2001: 10, s. 244.

²¹ Walter Korpi, "Economic Growth and the Welfare State: Leaky Bucket or Irrigation System?", **European Sociological Review**, Sept. 1985, Vol. 1, No. 2, s. 98.

amacıyla yapılan sosyal harcamalar toplam ekonomik hâsılayı azaltıcı işlev görecektir.

Refah devletinin varsayılan olumsuz etkilerinin kaynağı olarak birçok farklı mekanizma önerilmiştir. Ortodoks ekonomi içinde ikisi özellikle önemlidir. Bunların ilki refah devletinin sosyal harcamaları finanse edebilmek için bütçe açıklarını artırdığı iddiasından hareketle ortaya çıkmaktadır. Refah devleti tarafından gerçekleştirilen sosyal harcamaların, özellikle emeğe yönelik yapılan sosyal harcamaların hükümetlerin bütçe açıklarıyla finanse edildiği ileri sürülmektedir. Buna göre sosyal harcamalardan yararlananlar ödedikleri vergilerden daha fazlasını almaktadırlar. Ödedikleri ve aldıkları arasındaki fark ise toplumdaki diğer gruplardan transferler yerine büyük ölçüde hükümetlerin bütçe açıklarından karşılanmaktadır. Bu açıkların tüketimi uyardığı, enflasyonu artırdığı, hane halkı tasarruflarını ve yatırım oranını azalttığı ve uluslararası rekabete zarar vererek sonuçta ekonominin uzun dönemli büyümesini azalttığı söylenmektedir.²² Bu argümana göre refah devleti uzun dönemde büyümeyi azaltmakta, büyümenin altını oymakta, durgunlaşmayı ve işsizliği artırmaktadır.²³ Yüksek seviyede işsizlik ve bunun beraberinde gelen ücret azalması ise bireylerin gelir desteği için devlete olan bağımlılıklarının daha da artmasına yol açmaktadır.²⁴

Yine refah devleti programlarını finanse etmek için uygulanan artan türde vergilendirmede, marjinal vergi oranlarının iş yoğunluğu için teşviki, bir meslekten diğerine veya bir coğrafi bölgeden diğerine geçme isteğini ve beşeri sermayeye yatırım yapma arzusunu olumsuz yönde etkileyeceği savunulmaktadır. Bunun neticesinde ise hem hane halkları hem de firmalar enformel ekonomide faaliyet göstermeye meyilli olacaklar ve vergi kaçırmanın yollarını arayacaklardır. Ayrıca vergilendirmenin emek arzı üzerindeki pozitif gelir etkisi, artan vergilerle finanse edilen harcama programlarının negatif gelir etkisiyle azalacaktır.²⁵ Sosyal harcamalar ve vergilendirme konusunda yapılan bir diğer eleştiri ise sosyal harcamaların finansmanının özellikle emeğin vergilendirilmesi yoluyla yapılması durumunda emek piyasalarının olumsuz olarak etkileneceğidir.²⁶

Fakat sosyal harcamalar veya vergiler üzerine gerek bireysel olarak ülkeler için ayrı ayrı yapılmış çalışmalarda gerekse ülkelerin karşılıklı olarak incelendiği araştırmalarda bu iddiaları destekleyen ampirik verilerin çok yetersiz olduğu

²² Gøsta Esping-Andersen ve Kees van Kersbergen, "Contemporary Research on Social Democracy", **Annual Review of Sociology**, Vol.18, 1992, s. 199.

²³ Shaikh, s. 535.

²⁴ Friendland, Sanders, s. 194.

²⁵ Korpi, "Economic Growth and the Welfare State", s. 98.

²⁶ ILO, **Social Protection As a Productive Factor**, Geneva, 2005, s. 4

görülmüş²⁷ hatta bazı araştırmalarda refah devletlerinin yaptığı sosyal harcamalarla büyüme arasında pozitif ilişki görülmüştür.²⁸

Refah devletine yapılan ikinci eleştiri yarattığı işsizliği sürekli hale getirmesidir. Ortodoks ekonomi teorisine göre işsizliğin olduğu her durumda işçilerin reel ücretlerini düşürdükleri sürece işsizlik kendi kendine düzelecektir. Fakat refah devletinin birtakım sosyal koruma mekanizmaları, özellikle işsizlik sigortası ödenekleri, rezerv ücretleri artırmakta²⁹ ve bu otomatik ayarlama sürecini inktaya uğratan emek piyasası uyumsuzlukları yaratmaktadır. İşsizlik sigortası ve gelir desteği işsizlerin düşük ücretleri kabul etmemelerini sağlarken, ücret üzerindeki vergiler ve işçi koruma düzenlemeleri firmaların işçilere vermeye istekli oldukları ücreti azaltmaktadır.³⁰ Sürekli hale gelen işsizlik beraberinde vergi ve transfer öncesi gelir eşitsizliğinin artmasına yol açmakta olup, yapılan sosyal refah harcamalarının aslında yine refah harcamalarının sebep olduğu bu gelir eşitsizliğini gidermeye yönelik olduğu belirtilmiştir. Fakat bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda bu varsayım desteklenmemiştir.³¹ Ayrıca sosyal harcamaların bir taban ücret görevi görerek, işçilerin bunun altındaki ücreti kabul etmemesinden dolayı, ücret artışını hızlandırdığı tezi de yapılan birtakım çalışmalarda desteklenmemiştir. Aksine, yüksek sosyal harcama seviyesinin, ücret artış hızını yavaşlattığı görülmüştür.³²

İstihdamla ilgili olarak refah devletinin geleneksel sektörler olarak bilinen tarım ve sanayi sektöründeki istihdam azalmasından da sorumlu tutulabileceği savunulmuştur. Buna göre çarpık vergilendirme ile finanse edilen cömert refah harcamaları ortaya çıkardığı maliyetler nedeniyle sermaye biriktirmeye ve yatırıma teşviki azaltacak ve bu yüzden üretim artışında azalmaya yol açacaktır.³³ Dolayısı ile endüstriyel istihdam ciddi biçimde olumsuz yönde etkilenecektir. Yine refah devletine yapılan yaygın eleştiriler arasında çarpık vergilendirmeden dolayı ortaya çıkan verimlilik kaybının³⁴ yanı sıra personel

²⁷ Shaikh, s. 536-537, 546-547.

²⁸ Esping-Andersen, Kersbergen, s. 200.

²⁹ David Bradley ve Diğerleri, "Distribution and Redistribution in Postindustrial Democracies", **World Politics**, January 2003, Vol. 55, No. 2, s. 227

³⁰ Shaikh, s. 535.

³¹ Bradley ve Diğerleri, s. 200-227.

³² Friendland, Sanders, s. 194-213.

³³ Luiz de Mello, Erwin R. Tiongson, "Income Inequality and Redistributive Government Spending", **Public Finance Review**, Vol. 34, No. 3, May 2006, s. 285.

³⁴ Torben Iversen ve Thomas R. Cusack, "The Causes of Welfare State Expansion: Deindustrialization or Globalization?" **World Politics**, V. 52, N.3, April 2000, s. 341.

vergilerindeki artışların ücret enflasyonuna ve karları düşürerek uluslararası rekabet gücünde azalmaya yol açması da yer almaktadır.³⁵

Nihayetinde refah devletinin diğer bir ifadeyle refah harcamalarının bütçe açıklarının artmasına yardım etmesinden dolayı işsizliği artırdığı ve büyümenin altını oyarken aynı zamanda işçilerin işsizlik karşısında daha dirençli olmasını sağlayarak işsizliği sürekli hale getirmekte olduğu varsayılmaktadır. Ve her iki durumda da en uygun çözümün refah harcamalarının çapının azaltılması olduğu savunulmaktadır.³⁶

Ayrıca sosyal yardımların, yardım alanları tembelliğe ittiği ve yardım alan kişilerde bağımlılık yarattığı öne sürülmüştür. Adam Smith yardım alan kişilerin tembelliğe alışmasından dolayı, sosyal yardımların faydasız olduğunu savunmuştur. Bununla ilgili olarak ABD muhtaç insanlara özellikle siyahılara yönelik yapılan yardımların sonucunda bu insanların daha fazla yoksullaşmaları ve çaresiz duruma düşmeleri ve Bulgaristan'daki romanların sadece sosyal yardımlarla geçinmeleri sonucunda "sosyal yardım tüketicileri" olarak tasvir edilmeleri örnek olarak gösterilmektedir.³⁷

Yine sosyal hizmetlerin ve özellikle sosyal sigortaların tüketimi bir dereceye kadar körüklediği ve bu durumun ulusal tasarruf kapasitesine zarar verdiği iddia edilmektedir. Buna göre insani zeminde sosyal refah haklı gösterilse bile, gelecekteki ekonomik gelişme için ihtiyaç duyulan sermayenin ticareti ve endüstrisi zarar göreceğinden ekonomi için ciddi bir tehlike söz konusudur.³⁸

1980 ve 90'lardan sonra refah devleti üzerine yapılan birçok çalışmanın gösterdiğine göre ücretli ve maaşlı çalışanlardan alınan vergiler yine bu çalışanlara yöneltilen sosyal harcamalarla yakın biçimde paralellik göstermektedir, şöyle ki, 1960 ve 1987 yılları arasında gelişmiş ülkelerin tahmin edilen ortalaması için, toplam alınan sosyal yardımlar ve direkt ödenen vergiler arasındaki fark (net sosyal ücret) hemen hemen her yıl için yurt içi milli hasılanın % 1 ve % 2'si (toplam ücret ve maaşların % 3-5) arasında kalmaktadır. Yapılan sosyal harcamalar ile ödenen vergiler arasındaki farkın pozitif olmasına karşın, fark oranının çok küçük olması yönünden sosyal harcamaların ekonomiye zarar verdiği savının geçersiz olduğu kabul edilmelidir. Aksine, araştırmalar gelişmiş ülkelerin çoğunda yapılan sosyal harcamaların ücretli ve maaşlı çalışanların kendi ödedikleri vergilerle finanse edildiğini göstermektedir. Yine Avustralya, Kanada, Almanya, İsveç, İngiltere ve ABD'yi kapsayan 1961-1991 yılları arasındaki dönemin

³⁵ Korpi, "Economic Growth and the Welfare State", s. 98.

³⁶ Shaikh, s. 536.

³⁷ Faruk Taşçı, "Sosyal Yardım Yapma(ma) Gereçekleri Üzerine Yaklaşımlar", **Kamu-İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C.9, s. 4, 2008, s. 121-122.

³⁸ Midgley, Tang, s. 245.

incelendiği bir çalışmanın gösterdiği sonuçlara göre sosyal harcamaların keskin biçimde artmasına paralel olarak vergilerin milli gelire oranında da çok hızlı bir artış gerçekleşmiştir. Bu araştırmanın ortaya çıkardığı bir diğer husus da net sosyal harcaması negatif olan ülkelerde de (örneğin ABD) büyümede önemli bir yavaşlama yaşanmasıdır. Buradan hareketle sosyal harcamalar ve büyümede ki yavaşlama arasında kurulan bağlantının sağlamlığı şüphe götürmektedir.³⁹

Emek piyasası bozukluğu argümanı ile ilgili olarak Krugman bu argümanın sosyal haklar konusunda bilinçli olan Avrupa ülkelerinde 1970 öncesinde işsizlik oranlarının niye bu kadar düşük olduğunu açıklayamadığını kabul etmektedir. Ayrıca detaylı yapılmış mikro ve makro ekonometrik çalışmalar yardımıyla emek piyasası düzenlemeleri ve işsizlik arasında çok zayıf bir ilişkiyi göstermektedir. Yine son yıllarda yapılan ülkelerin detaylı olarak karşılıklı değerlendirildiği bir çalışmadaki ampirik bulgular refah devletinin emek piyasası düzenlemeleri ve politikalarının Avrupa ülkelerinde 1980'ler ve 1990'larda yaşanan işsizlik krizinde önemli bir rol oynadığı görüşünü desteklememektedir. Konuyla ilgili bir çarpıcı gerçek de refah devletinin çok fazla durgun bir ekonomik performansa sahip olduğu varsayılan 1975 ve 1993 dönemi boyunca kişi başına gayrisafi milli hasıla OECD ülkelerinde % 314 artarken, aynı dönem boyunca kişi başına gayri safi milli hasıla ABD'de ancak % 234 artmıştır.⁴⁰

Sosyal harcamaların uzun dönemde işsizliği artırdığına ve büyümenin altını oyduğuna yönelik eleştiriye karşılık olarak da, daha yüksek sosyal harcama seviyesine sahip ülkelerin daha yavaş büyüdüğüne ve daha düşük bir gelir seviyesine sahip olduklarına ilişkin durumun kesin ispatlanmış bir durum olmadığı belirtilmektedir. Buna göre OECD ülkeleri içinde kamu kesiminin daha büyük olduğu ülkelerin daha düşük harcama seviyesine sahip ülkelerden daha yavaş büyüdüğüne ilişkin kanıt mevcut değildir. Yine ne OECD ülkeleri içinde ne de bütün ülkeler arasında sosyal harcama ve kişi başına milli gelir seviyesi arasında negatif bir korelasyon görülmemektedir.⁴¹

C. Geleneksel Sosyal Harcamaları Savunanların Görüşleri

Sosyal harcamaların serbest piyasanın işleyişine zarar verdiğini savunan düşünceden farklı olarak, bu harcamaların gerekli olduğunu düşünenlerin temel argümanına göre piyasanın belirsizliklere karşı bireyleri korumadaki başarısızlığı, her ne kadar piyasa ile çelişmeler de bireyleri risklere karşı korumak amacı güden toplumsal (kamu yada özel) kurumlar ortaya çıkaracaktır. Buna göre piyasa mekanizmasının gelir dağılımı ile ilgili olarak neden olduğu başarısızlıklar ve

³⁹ Shaikh, s. 537-538.

⁴⁰ Shaikh, s. 536.

⁴¹ Peter H. Lindert, "What Limits Social Spending?", *Explorations in Economic History*, Vol. 33, 1996, s. 4.

problemler ya kamu üretimi ya da özel kurumlar tarafından rekabetçi olmayan farklı dağıtım mekanizmaları kullanılarak telafi edilmeye ve düzeltilmeye çalışacaktır.⁴² Bu yüzden devletin özellikle gelirin yeniden dağıtımına yönelik olarak yaptığı harcamalar, hem doğal hem de gerekli bir uygulama olarak görülmektedir.

Ayrıca sosyal politikaların gerekliliğine inananlara göre, refah harcamalarının genişlemesi ekonomik (teknolojik) gelişmenin kaçınılmaz bir sonucudur. Çünkü refah harcamalarının genişlemesi endüstrileşme sürecinin gereksinimleri ile yakından ilintilidir ve ekonomik ilerlemeye katkıda bulunur.⁴³

Ülkelerin rekabet güçlerini kaybetmemek için birbirleriyle kıyasıya yarışmak zorunda kaldıkları ve sosyal harcamanın da emek maliyetini yükselttiği gerçeği göz önüne alındığında, rekabet gücünün belirleyenleri ve sosyal harcamanın bunlar arasındaki konumunun da incelenmesi gerekmektedir. Çok boyutlu bir olgu olan rekabetin, ilk akla gelen boyutu fiyat rekabetidir ki bu noktada emeğin maliyetini artırmasından dolayı sosyal harcamalar fiyat rekabeti gücünü olumsuz yönde etkiler. Fakat ülkelerin inovasyon ve teknolojik üstünlüklerine ilişkin kapasitelerinden kaynaklanan rekabet üstünlüğü söz konusu olduğunda, sosyal harcamalar beşeri sermayenin artırılmasına, işgücünün verimliliğine ve sosyal çatışmaların azaltılmasına katkıda bulunduğundan, sosyal harcamalar endüstrileşmiş toplumlarda hem ekonomik ve sosyal dengenin sürdürülmesine hem de rekabetin bu boyutlarında üstünlük kazanmaya yardımcı olurlar. Bu yüzden katma değer büyük kısmını üreten rekabetçi ülkelerin sosyal harcamaya fazla kaynak ayırabildikleri söylenebileceği gibi, sosyal harcamaya yeteri kadar kaynak ayıran ülkelerin de rekabet edebilirliklerine katkıda bulunabilecekleri de söylenebilir.⁴⁴

Neo klasik düşüncenin aksine gelirin yeniden dağıtılması fonksiyonu gören sosyal harcamaları destekleyen düşünceye göre toplumsal eşitsizlik ile ekonomik gelişme arasında ters ilişki vardır. Buna göre toplumsal eşitsizlik fakirliğin toplumun alt sınıflarında yol açtığı fiziksel ve psikolojik sonuçlarından dolayı beşeri sermaye israfına yol açar. Çünkü fakirlik bu alt sınıfların kendi yeteneklerinden yararlanma imkânlarını sınırlandırır ve beşeri sermayelerini geliştirmelerini engeller.

⁴² Nicholas Barr, "Economic Theory and the Welfare State: A Survey and Interpretation", *Journal of Economic Literature*, V. 30, June 1992, s. 754.

⁴³ Chun Chien Kuo, "The Determinants and Sustainability of Social Insurance Spending: A Cross-Country Examination", (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Kaliforniya Üniversitesi Ekonomi Bölümü), 1999, s. 18.

⁴⁴ Paul De Grauwe ve Magdalena Polan, "Globalization and Social Spending", *Pacific Economic Review*, 10: 1, 2005, s. 107-111; Ralph Dolgof, "What Does Social Welfare Produce?", *International Social Work*, 42 (3), 1999, s. 300-301.

Geliştirilemeyerek israf olan beşeri sermaye ise ekonomik gelişmede kayba yol açar.⁴⁵

Oysa fakirliği gideren sosyal harcamaların ayrıca yüksek emek verimliliği sağlayarak gelecekteki vergi tabanının genişlemesine yardımcı olmakla birlikte sosyal ve politik istikrar ortamı oluşturmak suretiyle reel yatırım ve büyümenin artmasına yardımcı olabileceği varsayılmaktadır.⁴⁶

Yine ekonomik durgunluk dönemlerinde yapılan işsizlik yardımı gibi sosyal harcamalarla, ekonominin talep tarafında bir artışa yol açarak üretim ve istihdam artışı mümkün kılınabilmektedir.⁴⁷ Tüketim eğiliminin yüksek olduğu düşük gelir gruplarına yönelik gelir transferleri ile piyasadaki talep istikrarlı hale getirilebilmekte ve sosyal harcamalar ekonomik etkinlik ve büyüme için önemli bir faktör olarak kullanılabilir.⁴⁸

Her ne kadar serbest piyasa taraftarı olan neo liberaller, sosyal harcamaları sermayenin rekabeti için bir yük olarak görseler de, Marksist görüşe göre sosyal harcamalar sermayenin gücünü sürdürmesine ve sosyal protestoların azalmasına yardım ederler. Bu yönüyle de sosyal harcamalar piyasa mekanizmasının sağlıklı işleyişine yardım ederler.⁴⁹

Hükümetlerin sosyal amaçlı yaptıkları transferler (ve vergi harcamaları) kısa dönemde piyasa geliri ve kullanılabilir gelir arasında bir fark oluşturma fonksiyonunun yanı sıra, uzun dönemde piyasa gelirlerinin dağılımını da etkilemektedir. Hükümetler sosyal harcama politikaları vasıtasıyla sadece kısa dönemde gerçekleştirilen yardımlarla gelir dağılımını etkilemezler aynı zamanda, iyi planlanmış bir harcama programıyla bireylerin ve hane halklarının gelir kazanma kapasitelerini geliştirmek suretiyle de piyasa gelirlerinin dağılımını etkileyebilmektedir. Örneğin temel eğitim için yapılan harcamalar uzun dönemde gelir dağılımını olumlu yönde etkileyecektir.⁵⁰

Sosyal harcamaların fırsat maliyeti olarak açıklanabilecek bir diğer yararı da sosyal problemlerin neden olduğu ekonomik maliyetleri dengeleme fonksiyonudur. Bu yönüyle sosyal harcama; sermayenin ve doğal olarak üretim araçlarının özel mülkiyette olduğu çağdaş piyasa ekonomilerinde, hâlihazırdaki sosyal ve

⁴⁵ Korpi, "Economic Growth and the Welfare State", s. 100.

⁴⁶ Asar Lindbeck, "An Essay on Welfare State Dynamics", **Cesifo Working Paper No: 976**, July 2003, s. 7.

⁴⁷ Dolgof, s. 302.

⁴⁸ Korpi, "Economic Growth and the Welfare State", s. 100.

⁴⁹ Dolgof, s. 301.

⁵⁰ Ke-young Chu, Hamid Davoodi ve Sanjeev Gupta, "Income Distribution and Tax and Government Social Spending Policies in Developing Countries", **UNU/WIDER Working Papers**, No. 214, December 2000, s. 4.

ekonomik organizasyonun doğasından kaynaklanan eşitsizliklere verilen bir cevap olarak düşünülmektedir.⁵¹ Zamanında yapılan uygun sosyal harcamalarla sosyal problemlerin ortaya çıkması önlenerek veya zararları azaltılarak, yol açacakları toplumsal olumsuzlukların yanı sıra, ortaya çıkacak ekonomik maliyetlerin de önüne geçilmiş olunacaktır.⁵² Örneğin, İngiltere'de çoğunlukla maden işçilerinin yaşadığı ve ekonomik durumun düşük olduğu 5 bölgede yapılan bir araştırmanın sonucunda yetişkin nüfusun % 63'ünün, genç nüfusun ise % 70'inin suç olabilecek eylemlere giriştiği saptanmıştır.⁵³ Bu durum yoksulluk ve ihtiyaç durumunun giderilmesi için yapılan harcamaların maliyetinin yanında, giderilmemesinin de ayrıca bir maliyetinin olacağını gösteren bir vaka olarak yorumlanabilir.

Son olarak uluslararası ampirik çalışmalarda en az sosyal harcama seviyesinin olduğu yerlerde fakirliğin en yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bu durum da toplumsal acıları gidermede gelir desteği sağlama aracının hayatiyetini göstermektedir.⁵⁴ Ayrıca OECD bölgesi için 2001 yılı verileri ile yapılan istatistiki çalışmada kişi başına düşen sosyal harcama ile emek verimliliği arasında güçlü bir pozitif korelasyon görülmüştür.⁵⁵

D. Sosyal Harcamalarda Yeni Denge Noktasını Savunanların Görüşleri

Sosyal harcamaları savunanların görüşleri finansal açıdan sağlıklı yapıya sahip ekonomiler için makul ve mantıklı olsa da, yoğun küresel rekabet ortamında milli gelirini artırma ve vergi tabanını koruma sorunu yaşayan ülkeler için, neo-liberaller argümanlara karşı salt bu görüşlerle karşı durmak yine de zor olmaktadır. Bu nedendir ki, 1980'lerden bugüne birçok ülke neo-liberal ideolojiye uygun yeniden yapılanma programları uygulamak zorunda kalmıştır. Dolayısı ile, sosyal harcamaların yararlı ya da zararlı olmasının bunların hem nicelik hem de nitelik olarak ekonomik kontekstle uyumlu olmasına bağlı olduğunu düşünen üçüncü bir anlayışı destekleyenler de bulunmaktadır.

Bu anlayış darlık dönemlerindeki refah devletinin gerilemesi politikalarının refah devleti genişlemesinin desteklediği politik süreçlerden oldukça farklı olduğunu⁵⁶

⁵¹ Diego d'Andria, "The Debate on the Sustainability of Social Spending", **Libera University Internazionale Delgi Studi Sociale**, Quaderno No: 157, Ottobre 2008, s. 3.

⁵² Dolgof, s. 302 ; Barr, s. 754.

⁵³ Taşçı, s. 128.

⁵⁴ Peter Whiteford, "The Active Social Policy Agenda: An OECD Perspective", **ISSA European Regional Meeting**, Oslo, 15-16.05.2007, <http://www.issa.int/aiss/Resursy/Conference-Reports/The-active-social-policy-agenda>, (05.04.2009), s. 19.

⁵⁵ ILO, **Social Protection As a Productive Factor**, s. 7.

⁵⁶ Peter Starke, "The Politics of Welfare State Retrenchment: A Literature Review", **Social Policy & Administration** Vol. 40, No. 1, February 2006, s. 105-106.

savunanların görüşleriyle de uyum göstermektedir. Şöyle ki, genişleme dönemindeki ekonomik ve politik dinamiklerle gerileme dönemindeki dinamikler farklılık gösterdiği gibi, sosyal harcamaların etkisiyle oluşan sonuçlarda, gerileme ve darlık dönemlerindeki dinamiklere göre farklılık gösterebilecektir. Bu nedenle, altın çağ döneminde çok faydalı olmuş bir sosyal koruma programı, yeni dönemde aynı nitelikte benzer faydayı vermeyebilir.

Bu noktada; küreselleşmenin refah devletlerine etkisi konusunda refah devletinin kendisinin de, bazı durumlarda sorunun kaynağı olabileceğini savunan revizyonist anlayışın savları da benzerlik göstermektedir. Şöyle ki, revizyonistlere göre:⁵⁷

• **Refah devleti kendi kendini fonladığı için ekonomiyi yavaşlatabilir.**

Buna göre liberal temsili demokrasi modelinde hükümetlerin otoritesi çıkar grupları karşısında zayıflatmakta ve bireylerin hükümetlerden beklentileri sürekli biçimde artmaktadır. Daha geniş çerçevede kamu çıkarını dikkate almayan farklı çıkar kesimlerinin mobilitesinin de etkisi ile hükümetlere kapasitelerinin üstünde bir sorumluluk yüklenmektedir. Daha öncesinde aile ve özel sektör tarafından karşılanan sorumluluklar devlete yüklenerek, müzakere edilemeyen ve daha az gayret için daha çok fayda şekline dönüşen haklar, mallar ve hizmetler biçimini almaktadır.⁵⁸ Toplumsal refahın bu şekilde sağlanması sonucu piyasa boğularak çalışma, tasarruf etme ve yatırım yapma dürtüleri aşınarak piyasadan sapma gerçekleşmektedir.⁵⁹

Bu argümanla ilgili olarak, ülkelerin rekabet güçlerini kaybetmemek için birbirleriyle kıyasıya yarışmak zorunda kaldıkları ve sosyal harcamanın da emek maliyetini yükselttiği gerçeği göz önüne alındığında, emeğin maliyetini artırmasından dolayı sosyal harcamaların bazı koşullar altında fiyat rekabeti gücünü olumsuz yönde etkileyebileceği kabul edilebilir.

• **Sosyal kurallar ve düzenlemeler emek piyasasında ücret oluşumunu bozarak ekonomik büyümeyi yavaşlatabilir.**

Bu süreç iki şekilde gerçekleşebilir:

* Refah devleti yaptığı düzenlemelerle emek arzını sınırlandırarak işsizliğin artışına katkı sağlayabilir. Özellikle emek piyasasında düşük ücret alanları ve hiç ücret almayanları fonlayarak emek talebini azaltabilir.

⁵⁷ Ramazan Gökbunar, Harun Özdemir ve Alparslan Uğur, "Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları", *Doğu Üniversitesi Dergisi*, 9 (2), 2008, s. 164.

⁵⁸ Christopher Pierson, *Beyond the Welfare State?*, s. 149-151.

⁵⁹ Gøsta Esping-Andersen, "Altın Çağ Sonrası? Küresel Bir Ekonomi'de Refah Devleti İnkilemleri", Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder (drl.), *Sosyal Politika Yazıları*, İçinde (55-100), 3. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008, s. 56.

* Refah devleti yaşlılar için sağlık bakımı ve gelir yardımı sağlar. Örneğin; AB'de sağlık bakımı giderleri ve emekli maaşları toplam sosyal güvenlik harcamalarının 4/5'ini oluşturur. Sonuçta insanların daha uzun yaşamalarına rağmen çocuk yapma eğiliminin azaldığı çarpık bir yapısal durum ortaya çıkabilir. Bu durumda ilk başta kendisine bakacak aile üyeleri olmayan yaşlıları korumak amacıyla başlatılan programlar, insanların ilerleyen süreçte bu programlara güvenerek çocuk yapmalarını sonucunda sistemin ihtiyaç duyacağı finansmanı sağlayacak işgücünden yoksun kalınması gibi bir kısır döngünün yaşanması muhtemeldir.

Sosyal harcamaların sakıncaları ve olumlu yanları bütüncül olarak değerlendirildiğinde, hükümet harcamaları ve ekonomik verimlilik ve büyüme arasındaki ilişkinin tekdüze olmaktan ziyade parabol şeklinde olduğu düşünülmektedir. Hükümet harcamalarının milli gelirin bir oranı olarak yüksek seviyelerde olduğu ülkelerde hükümet harcamalarındaki aşırı artışın ekonomiyi parabolün aşağıya doğru eğimli kısmına götürme ihtimalinin olduğu belirtilmektedir. Refah devleti harcamalarında böyle aşırı bir artışın ortaya çıkması durumunda politik süreç eş zamanlı olmadığı için çıkar gruplarının taleplerinin koordinasyonu imkansız hale gelebilecek ve seçmenler ve politikacılar amacından sapan refah devleti politikalarının olumsuz etkilerini tahmin edemeyeceklerdir.⁶⁰

Harcamada aşırıya gitme durumu evrensel refah devleti düzenlemeleri olarak adlandırılan ve nüfusun tamamını kapsayan ülkelerde, kalıntı refah devleti uygulamaları olarak adlandırılan ve gelir testiyle çalışan ülkelere göre daha olasıdır. Kalıntı sistemin olduğu ülkelere göre evrensel sistemlerin olduğu ülkelere nüfus gruplarının daha büyük bir kısmının hükümetin dağıttığı yardımlar için rekabet etmesi bu durumun nedenidir.⁶¹

Sosyal refah programlarının fırsat maliyetleri ve ekonomik gelişme ile olan ilişkilerinin öneminden yola çıkarak bazı yazarlar sosyal refah ile ekonomik gelişme arasındaki optimum dengenin yakalanması üzerinde durmaktadırlar.

Kendilerini sosyal gelişme veya kalkınmacı refah anlayışı olarak tanımlayan bu düşünce her şeyden önce sosyal gelişmeyi dinamik bir ekonomik gelişme süreci ile uyumlu olacak şekilde nüfusun bir bütün olarak refahını artırmak için tasarlanmış planlı bir sosyal değişim süreci olarak tanımlamaktadır.⁶²

Buna göre sosyal gelişme ekonomik ve sosyal süreçleri gelişme sürecinin eşit önemdeki parçalarıdır. Bu nedenle ekonomik gelişme olmaksızın sosyal gelişme gerçekleşmez ve nüfusun tamamının refahında önemli bir ilerleme sağlamayan

⁶⁰ Lindbeck, s. 7.

⁶¹ Lindbeck, s. 7.

⁶² Midgley, Tang, s 246.

ekonomik gelişme ise anlamsızdır. Sosyal gelişme destekçilerine göre ekonomik ve sosyal politikaların sıkı entegrasyonu herkesin refahını artıracaktır.⁶³

Her ne kadar sosyal refahın gerçekleşmesinde devletin müdahalesini gerekli görse de, bu yaklaşım toplumsal refah için mantıklı olarak görülen dayanışmacılık ve kazanılmış haklar yerine sosyal yatırımlar aracılığıyla beşeri yeteneklerin geliştirilmesini önemsemekte ve vurgulamaktadır. Buna göre sosyal programlar ekonomik katılımı desteklemek ve ekonomiye geri dönüş oranını artırmak suretiyle yatırım merkezli ve üretimi olmalıdır.⁶⁴

II. YENİ DÖNEMDE SOSYAL DEMOKRASİ VE YENİ EKONOMİ İLE UZLAŞMA ARAYIŞI

A. Geleneksel Sosyal Demokrasinin Gerilemesi

Sosyal demokrasi dayanışma ve vatandaşlık kavramları üzerine temellendirilen ve vatandaşların kolektif toplumsal tüketime erişim hakkını savunan bir ideoloji olarak tanımlanabilir. Sosyal demokrasi felsefesine temel oluşturan 'dayanışma' ve 'vatandaşlık' fikirleri, refah devletinin gelişimine paralel biçimde gelişmiş ve özellikle 1940'lardan sonraki klasik refah devletinin inşasında çok önemli rol oynamıştır.⁶⁵

Sosyal demokrasi; devleti, sermaye ve işçi sınıfını birbirine bağlayan toplumsal uzlaşma düşüncesi üzerine kuruludur. Buna göre işçi sınıfı gelirin yeniden dağıtımını sağlayan bir devlete ve etkin bir toplumsal müzakere mekanizmasına karşılık olarak özel mülkiyeti sorgulamamayı kabul eder.⁶⁶ Bu noktada kökeni olan devrimci Marksist ideolojiden ayrılmaktadır. Yapılan reformlarla serbest piyasa kapitalizmini sosyalizm olarak tanımlanan daha fazla düzenlenmiş bir sisteme dönüştürmeyi amaçlamasına karşın, Marksist yaklaşım üretim araçlarının dağılımını değiştirmeksizin tüketim araçlarının yeniden dağıtımını gerçekçi bulmamaktadır. Buna göre sosyal demokrasinin politikayı ekonomiden ayırması ve sosyal adalet ve eşitliğin ekonomik güç olmaksızın sadece politik güç yoluyla sağlanacağını düşünmek büyük bir yanılğı olarak görülmüştür.⁶⁷

⁶³ Midgley, Tang, s. 246.

⁶⁴ Midgley, Tang, s. 246-47.

⁶⁵ Alan Pratt, "Towards a 'New' Social Democracy", Michael Lavalette, Alan Pratt (Ed.), **Social Policy Theories, Concepts and Issues** içinde, (26-45), London: Sage Publications, 2007, s. 28.

⁶⁶ Pierre Rosanvallon, **Refah Devletinin Krizi**, Burcu Şahinli, (Çev.) Ankara: Dost Kitabevi, 2004, s. 47.

⁶⁷ Ashley Lavella, **The Death of Social Democracy Political Consequences in the 21st Century**, Cornwall: Ashgate Publishing, 2008, s. 7, 11.

Sosyal demokrasiler Marksist olmaktan çok Keynesçidir çünkü kapitalizmin ortadan kaldırılması sorunu biçimsel olarak da olsa düşünülmemekte olup, istikrarlı bir toplumsal uzlaşma düşüncesi temelinde gelişmişlerdir.⁶⁸

Sosyal demokrasinin karakteristikleri hakkında literatürde belirginlik kazanan bir takım tanımlamalar yapılmıştır. Bunların ilki sosyal demokrasinin liberal demokrasinin işleyeceğini kabul etmesidir. İkinci olarak sosyal demokrasi hem kapitalizmi kaçınılmaz ve dinamik bir sistem olarak görür hem de kapitalist piyasa ekonomisinin yapısal zorunluluklarını kabul eder. Üçüncü olarak eşitsizliğin ve yoksunluğun kapitalist piyasa ekonomisi tarafından üretildiğini kabullenmekte, fakat bunların birtakım ekonomik ve sosyal müdahale ve düzenlemelerle giderilebileceğini varsaymaktadır. Bir taraftan demokrasiye inanmakta diğer taraftan piyasa başarısızlıklarıyla mücadele ve kapitalizmin aşırılıklarını kontrol ederek onu medenileştirmede ve güç ve kaynakların dezavantajlı toplumsal kesimlere yeniden dağıtımında devlet müdahalesine inanmaktadır. Dördüncü olarak toplumsal olarak korumacı olup gelir eşitsizliğini azaltmayı, vatandaşlara sağlık, eğitim ve diğer refah hizmetlerini sağlamayı savunmaktadır. Beşinci olarak sosyal demokrasi tamamen devletçidir.⁶⁹

Sosyal demokrasi düşüncesinde kapitalizmi ehlileştirme ya da dönüştürme için ihtiyaç duyulan güç ve dayanışmanın ise demokratik parlamenter koşullar altında gerçekleşecek olan sınıf oluşumu tarafından sağlanacağı varsayılır.⁷⁰

Sosyal demokrasi için, sınıf temsilinin kolektif bir amaç olarak sınıfın tüm üyeleri tarafından içselleştirildiği bir toplumsal yapı oluşturulması anlamında 'sınıf oluşumu', kapitalist gücü dengelemeye yönelik en temel stratejidir. Fakat sınıf oluşumunun sağlanabilmesi için emeğin metalaşmasının önlenmesi ve dayanışmanın kurumsallaştırılması bir ön koşul olarak görülmektedir. Saf haliyle kapitalist piyasanın ise bireyleri birer meta olarak atomize ederek, toplum oluşturma önündeki engel olduğunu varsayar. Bu yüzden kolektif hareketi mümkün kılmak için piyasa egemenliğini durdurmayı hedefler. Bununla birlikte emeğin metalaşmasını önlemek için, ortak sosyal hizmetler, işsizlik ve hastalık tazminatı, istihdam güvencesi ve genel gelir desteği gibi sosyal güvenlik kurumlarını tesis etmek suretiyle, anti metalaşma politikalarının kurumsallaşmasını ve sürekli kılınmasını gerekli görür. Özellikle hakların ve hizmetlerin evrensel, cömert ve çekici olması sosyal demokrat dayanışma anlayışı için çok önemli olup, sosyal demokrat sınıf oluşumu farklılaştırılmış hakların, gelir

⁶⁸ Rosanvallon, s. 47.

⁶⁹ Martin Powell, "Social Democracy in Europe: Renewal or Retreat", Guiliano Bonoli, Martin Powell (Ed.), **Social Democratic Party Policies in Contemporary Europe** içinde, (1-20), New York: Routledge, 2004, s. 8. ; Lavella, s. 8.

⁷⁰ Gøsta Esping-Andersen, **Politics Against Market: the Social Democratic Road to Power**, New Jersey: Princeton University Press, 1988, s. 3.

testli ve belirli hedef kitlelere yönelik yardımların ve bireyselleştirilmiş sigorta programlarının ve kendi kendine yardım ilkelerinin ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Öyle ki, evrensel nitelikli dayanışmanın kurumsallaştırılmasında başarısız olunması sosyal demokrat çözümlenin nedeni olarak görülmektedir. Emek piyasası politikası olarak tam istihdamın sağlanması da aynı şekilde ücretli çalışan nüfus arasındaki ikiliğin ve ayrışmanın önlenmesindeki en önemli araç olarak görülmektedir.⁷¹

Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı tam istihdam, evrensel nitelikli sosyal hizmetler ve asgari yaşam standartlarının sürdürülmesi için sosyal desteğin sağlanması sosyal demokrasinin ve refah devletinin temel uygulamalarını oluşturmuştur.⁷²

Bir anti kriz mekanizması olarak geliştirilen Keynesçi politika, bugün ise işsizliği azaltmaya yönelik çözüm üretmede 1930'lu yılların klasik iktisadının tecrübe ettiği zorlanmayı yaşamakta olduğundan ekonomik kriz yüzünde sorgulanmaktadır. Yine kuramsal olarak güncel fenomenleri açıklamakta yetersiz kalmakla eleştirilmektedir. Bu duruma ise refah devletinin krizi ve sosyal demokrasinin çöküşü eşlik etmektedir.⁷³ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaklaşık 25 yıl yaşanan ekonomik büyümenin yerini yapısal bir çöküşe bırakması sosyal demokrasinin üzerine inşa edildiği temeli yok ederek sosyal demokrasiyi varlığını sürdürürebilme krizine soktuğu kabul edilmektedir. Buna göre yaşanan ekonomik dönüşümle birlikte hem sermaye birikimini gerçekleştirmek hem de eşitsizliği azaltacak ve yaşam standartlarını yükseltecek geleneksel politikaların uygulanması imkansız hale gelmiştir.⁷⁴

Ayrıca geçen yüzyılın baskın toplumsal kesimini oluşturan sanayi kesimi işçi sınıfının hacim olarak daralması ve geleneksel sınıf ayrışmasının yerini farklı toplumsal bölümlere bırakması ile sınıfın çıkarına yönelik eşitlik, sosyal adalet, dayanışma ve vatandaşlık gibi kaygıların toplumlar için ifade ettikleri önemin görece azaldığı görülmektedir. Bu durum ise geleneksel sosyal demokratik politikalara artık eskisi gibi ihtiyaç duyulmadığı şeklinde yorumlanmaktadır.⁷⁵

Keynesçi modelin çöküşü ile birlikte sosyal demokrat bakış açısının zayıflamasının ilk göstergesi artık bu anlayışın kendisini yalnızca savunmacı bir bakış açısından düşünebilmesi ve ilerleyen zamanlarda kapitalizmi ıslah etme düşüncesinden

⁷¹ Esping-Andersen, *Politics Against Market*, s. 30-34; 317.

⁷² Ramesh Mishra, *The Welfare State in Capitalist Society*, Worcester: Harvester Wheatsheaf, 1990, s. 48.

⁷³ Rosanvallon, s. 47-48

⁷⁴ Lavella, s. 1, 12, 26-27.

⁷⁵ Alan Pratt, "Towards a 'New' Social Democracy", s. 30.

vazgeçerek neo-liberal politikaları benimsemeye başlaması⁷⁶ olarak gösterilmektedir. Bu yeni dönemde sol hükümetlerin enflasyon kontrolü, genel vergi yüklerinin kısıtlanması, emek piyasası dereğülasyonunu önceleyen ortodoks politikaları benimsemeleri için yoğun baskı altında oldukları savunulmaktadır.⁷⁷

Yine Refah devleti değişirken refah devletinin genişleme dönemindeki varsayımların, gerileme dönemine direkt olarak uygulanmasıyla, ekonomik, politik ve endüstriyel yapıdaki değişimin refah devletinde genişleme dönemindeki kadar hızlı ve radikal dönüşümlere yol açacağı varsayılmasının temel yanlışlığı kaynağı olduğu savunulmaktadır.⁷⁸ Bu nedenle bugün için sosyal demokrasinin ücretli çalışanların ihtiyaçlarına cevap verebilecek potansiyele sahip olmadığı iddia edilmektedir.⁷⁹

Sosyal demokrasinin gerilemesinin bir diğer somut göstergesi olarak sosyal demokrat partilerin güç kaybına ve baskıya maruz kalmalarından dolayı sosyal demokrat partizanlığın etkinliğini kaybetmesi gösterilmektedir.

Sosyal demokrat partilerin güç kaybetmesinde iki temel etkenden söz edilebilir. Bunlar işçi sınıfının sayıca gerilemesi ve sosyal demokrat partilerin işçi sınıfındaki tabanlarının kaymasıdır. 1980'lerden bu yana işçi sınıfı sosyal demokrasinin referans seçmen kaynağı olmaktan çıkmış ve sosyal demokrasi düşüncesi orta sınıftan gelen talepleri de göz önünde bulundurarak farklı talepleri uzlaştırıcı bir niteliğe dönüşmüştür. Bu süreçte sosyal demokrat partiler klasik sosyal demokrasi politikalarını terk ederek heterojenleşen seçmen kitlelerine yönelik daha kapsayıcı politikalara yönelmişlerdir. Bu gelişmelerle birlikte sosyal demokrasi ideolojisi post-materyalist ve liberal düşüncelere açılma gereği duymuştur.⁸⁰

Politik partizanlığın etkisinin azalmasında milli ve uluslararası ekonomik çevrede meydana gelen gelişmelerin yanı sıra seçmen profilinde ve ideolojisinde meydana gelen değişimde etkili olmaktadır. Amerika ve İngiltere'de yapılan araştırmalara göre bu iki ülkenin ideolojileri son 50 yıldan fazla sürede büyük bir değişim göstermiştir ve bu durum sahip oldukları niteliklerle sağ/muhafazakar ve sol partilerin geçmişte ifade ettikleri anlamları bugün için bulanık hale getirmektedir. Yine bu duruma paralel biçimde hemen hemen tüm batı ülkelerinde seçim artık

⁷⁶ Rosanvallon, s. 112. ; Lavella, s. 19.

⁷⁷ Andrew Glyn, "Aspirations, Constans and Outcomes", Andrew Glyn (Ed.), *"Social Democracy in Neoliberal Times"*, içinde (1-20), 2nd. Edition, New York: Oxford University Press, 2003, s. 20.

⁷⁸ Paul Pierson, "The New Politics of the Welfare State", *World Politics*, Vol.48, No.2, January 1996, s. 176.

⁷⁹ Hou, s. 29.

⁸⁰ Mehmet Merve Özyayın, "Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak", *G.Ü. İİBF Dergisi*, C. 10, s. 1, 2008, s. 171.

sınıf ayrımlarıyla doğrudan ilişkili olmamaktadır ve sağ-sol kutuplaşmasından daha karmaşık şekillenmelere doğru bir yönelim söz konusudur. Bugün sosyal demokrat partiler artık dayanacakları tutarlı bir 'sınıf bloğu'na sahip değildirler. Bunun sonucu olarak bu partiler toplumsal ve kültürel olarak daha farklı çevrelerde yeni kimlikler aramak zorunda olarak görülmektedirler. Sınıf bilinciyle oy kullanmanın en yaygın olduğu ülkelerden biri olan İsveç'te bile önceden tahmin edilebilir olan sınıf bilinci 1967 yılında % 53 iken 1985'te % 34'e düşmüştür.⁸¹

Seçmen tutumlarındaki bu değişikliklerin nedeni olarak yine sınıf yapısında meydana gelen derin dönüşümler gösterilmektedir. Bir kuşak önceki sanayi toplumlarındaki iş gücünün % 40-50'si imalat sektörü ağırlıklı kas gücü gerektiren işlerde çalışırken bugün bu sektör birçok ülkede mevcut işgücünün % 20'sinden daha azını kapsamaktadır. Bu yapısal değişimle birlikte sınıf ilişkiler gözden kaybolmakta ve geleneksel sınıf politikalarının yerini piyasa liberalizmi ile sosyal ilericilik ile uyumlu yeni bir siyasi kültür almaktadır.⁸²

Huber ve Stephens, yaptıkları çalışmada partizan politikaların refah devleti üzerindeki etkisinin azaldığı gerçeğini teyit etmekle birlikte, hükümetlerin politik kompozisyonunun ve toplumdaki güç ilişkilerinin gerileme döneminde de fark oluşturmaya devam ettiğini ve partizan etkinin ortadan kaybolmadığını⁸³ ifade etmektedirler. Partizan ideolojiler arasındaki uygulamada farklılıklarının azalmasına doğru bir gelişme söz konusu olmakla birlikte bu duruma ülkelere ve koşullara göre farklılık göstermektedir. Buna göre sendikal hareketin zayıfladığı toplumlarda seküler sağ kanat partilerin tamamen ideolojik kesintiler uygulamasına karşılık, (İngiltere, Yeni Zelanda, ABD) sosyal demokrat partilerin ekonomik ve mali kısıtlar dahilinde daha önceki merkez sağ partilerin geriletmediği yardımlarda iyileştirme yapmaları destek olarak gösterilmektedir (Fransa).⁸⁴

James ve Scruggs, işsizlik ve hastalık sigortası harcamalarındaki yenilenme/karşılama oranlarını (replacement) inceledikleri çalışmada sol hükümetlerin, karşılama oranlarında istatistiki olarak önemli artışlar gerçekleştirdiklerini fakat 1980'lerden sonra yaşanan resesyondan sonraki dönemde ise sol hükümetlerin oranlarda artış kaydedemediklerini göstermişlerdir. Fakat buna karşılık 1980 öncesinde karşılama oranlarında bir artış sağlamamış

⁸¹ Anthony Giddens, **Üçüncü Yol : Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, Mehmet Özay, (Çev.) İstanbul: Birey Yayıncılık, 2000, s. 33-34.

⁸² Anthony Giddens, **Üçüncü Yol ve Eleştirileri**, Nihat Şad (Çev.), Ankara: Phoenix Yayınevi, 2001, s. 37-39.

⁸³ Evelyne Huber ve John D. Stephens, "The Social Democratic Welfare State", Andrew Glyn (Ed.), **"Social Democracy in Neoliberal Times"**, içinde (276-311), 2nd. Edition, New York: Oxford University Press, 2003, s. 306.

⁸⁴ Evelyne Huber ve John D. Stephens, **Development and Crises of the Welfare State**, Chicago, University of Chicago Press, 2001, s. 335.

olan sağ partiler, 1980 sonrası dönemde çevresel değişimle birlikte sağ olmayan partilere göre en fazla kesinti yapan kesim olarak görülürken, sol partilerin ise mevcut kazanımları koruma yönünde çaba gösterdikleri görülmüştür. Bu yüzden James ve Scruggs, her ne kadar 1980 sonrası dönemde sol partiler refah harcamalarında bir artış sağlamamış olsa da bu durumun parti ideolojisinin son anlamına gelemeyeceğini bilakis, yeni dönemde sağ partiler tarafından gerçekleştirilen refah kesintileri ile birlikte değerlendirildiğinde parti ideolojisinin hala devam ettiği şeklinde yorumlanması gerektiğini savunmaktadırlar. Ve her ne kadar refah devletleri 1980'lerin başlarından itibaren ciddi anlamda değişmeye başlasalar da, refah devleti hakkındaki eski yaklaşımların bazıları hala geçerliliklerini korumaktadır.⁸⁵

Refah devletinin yeni politikaları yaklaşımının hipotezini test etmek amacıyla Korpi ve Palme tarafından 1975 ve 1995 yılları arasındaki hastalık, iş kazası ve işsizlik sigortası harcamalarındaki karşılama oranlarının (yardım tutarı/ortalama sanayi işçisinin piyasa ücreti) incelendiği çalışmada partizan ideoloji ve sosyo-ekonomik sınıfın etkisinin kaybolduğu tezi doğrulanmamıştır. Çalışmada her şeyden önce refah devletinde ciddi gerilemeler olduğu bulunmuştur. Sadece harcama rakamlarına bakıldığında çok ciddi bir gerilemenin olmadığı görülsede, karşılama oranları kullanılarak yapılan endeks incelemeleri refah devleti yardımlarında 1980'li yıllara birlikte ciddi bir gerileme görülmüştür.

Aynı çalışmada partizan hükümet yapısı, refah devleti kurumları, yapısal veto noktaları, küreselleşme gibi bağımsız değişkenlerin refah devleti kazanımlarındaki gerilemeyle olan ilgileri bağımsız olarak incelenmekle birlikte, partizan hükümet yapısı ile diğer değişkenler arasındaki çapraz ilişki de incelenerek sol, seküler merkez-sağ ve muhafazakar (confessional) hükümetlerin her bir durumdaki etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre ciddi kesintiler için en düşük risk sol ağırlıklı hükümetler için söz konusu iken en yüksek risk seküler merkez sağ partiler için söz konusu olup muhafazakar partiler için sonuç orta seviyededir. Diğer değişkenler ile partizan ideoloji arasındaki etkileşimi gösteren sonuçlara göre de sol hükümetler ya da sol ağırlıklı koalisyon hükümetleri kesintiler için en az riski oluşturmaktadır. Buna göre, en kötü mali durumda, yüksek işsizlik durumunda, finansal deregülasyon ortamında sol hükümetler seküler merkez - sağ ve muhafazakar partilere göre en düşük kesinti riski oluşturmaktadır.⁸⁶

Sonuç olarak Korpi ve Palme partizan politikaların refah devletinin genişleme döneminde olduğu gibi gerileme döneminde de önemini koruduğunu

⁸⁵ James P. Allan ve Lyle Scruggs, "Political Partisanship and Welfare State Reform in Advanced Industrial Societies", **American Journal of Political Science**, Vol. 48, No. 3, 2004, s. 503-509.

⁸⁶ Walter Korpi ve Joakim Palme, "New Politics and Class Politics in the Context of Austerity and Globalization: Welfare State Regress in 18 Countries, 1975-95", **American Political Science Review**, Vol. 97, No. 3, August 2003, s. 433-441.

savunmaktadırlar. Diğer bir ifade ile sınıf politikalarının öldüğü tezi geçersiz bir tezdır ve sınıfın batılı ülkelerde demokratik politikalar üzerindeki ilgili olma durumu devam etmektedir.

Yapılan çalışmalarda sosyal demokrat partilerin refah kazanımlarını koruma da hala farklılıklara sahip oldukları ortaya konmakla birlikte, bu farklılığı ve etkinin 1980 öncesi dönemdekinden oldukça farklı olduğu aşikardır. Çünkü sol partilerin refah devletini geliştirme yönünde bir etkisinden değil sadece mevcut durumu bir ölçüde koruma çabalarına vurgu yapılmaktadır. Bu nedenle politik partizanlığın tamamen ortadan kalmasa bile, büyük ölçüde erezyona uğradığı kabul edilmelidir.

B. Neo-Liberalizm ve Geleneksel Sosyal Demokrasi Arasında Orta Yol Arayışı: Üçüncü Yol

Refah devletinin yaşadığı sıkıntıların artmasıyla birlikte gelirin devlet tarafından yeniden dağıtılmasına şiddetle karşı çıkan neo liberal düşünce yaygınlık kazanırken, hem piyasanın hem de sosyal kesimlerin ve nihayetinde toplumun bir bütün olarak kazanabileceği çözümler öneren üçüncü-orta yol olarak tanımlanan yeni bir sosyal politika anlayışı gelişmeye başladı.

Üçüncü yol olarak tanımlanan bu yeni sosyal politika-refah devleti anlayışı sosyal yatırım devletinin ideolojik temelini oluşturan bir yaklaşımlar setidir. Sosyal yatırım devletinin daha iyi anlaşılabilmesi için bu yeni ideolojinin ilgili boyutlarını incelemek gerekmektedir.

1. Bir Kavram Olarak Üçüncü Yol

Przeworski, geçen yüzyıl boyunca yeni koşullar ve kısıtlamalarla karşılaşan sosyal demokratların sürekli biçimde üçüncü yollar keşfetmek durumunda kaldığını belirtmektedir. Bu durumda neo-liberal düşüncenin yaygınlaşmasıyla ortaya atılan üçüncü yol yaklaşımı ne ilk ne de son üçüncü yol olarak görülmelidir. Bir kavram olarak “üçüncü yol” sosyal demokrasinin tarihi boyunca pek çok kez kullanıldığı gibi, aynı zamanda farklı politik fikirlere sahip düşünürler ve siyasetçiler tarafından da kullanılmıştır.⁸⁷ Przeworski’ye göre sosyal demokrasinin kendisi ilk üçüncü yoldur. Buna göre sosyalizmi ve üretim araçlarının millileştirilmesini nihai hedef olarak gören ve burjuva sınıfı ile çatışarak kazanım elde etmeyi savunan bir ideolojiden sapılarak; istihdam, sigorta ve eşitliğin temel hedef haline geldiği, üretim araçlarının millileştirilmesinden zaman içinde vazgeçildiği ve çatışma yerine demokratik zeminde mücadelenin benimsendiği reformist ve ıslahatçı bir ideoloji olan sosyal demokrasiye geçiş kapitalizm ve sosyalizm arasında ortaya

⁸⁷ Giddens, *Üçüncü Yol : Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, s. 9.

çıkan ve kabul gören ilk üçüncü yoldur.⁸⁸

Üçüncü yol kavramı 19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçiş döneminde ortaya çıkmıştır ve 1920’li yıllarda sağ politik ideolojiyi savunanlar arasında popüler hale gelmiştir. Bununla birlikte genellikle sosyal demokratlar ve sosyalistler tarafından kullanılmıştır. 1951 yılında Sosyalist Enternasyonal’de üçüncü yol kavramı Amerikan piyasa kapitalizmi ve Sovyet komünizminden farklı bir yol olarak ele alındı ve 1970’li yılların başlarında Çek ekonomi uzmanı Ota Sik ve diğer bazı yazarlar tarafından piyasa sosyalizmi bağlamında kullanıldı. Yine İsveç sosyal demokratları 1980’li yılların sonlarında kavramı aynı anlamda ele almışlardır.⁸⁹

1970’li yılların sonlarında Keynesyenizmin yaşadığı gözden düşme sermayenin dolaylı yoldan sosyalizasyonuna yönelik uzunca bir süredir uygulanan sosyal demokrat strateji için ciddi bir meydan okuma teşkil etmektedir. Bu yüzden sosyal demokratlar, liberal parlementer demokrasi koşulları altında ekonominin sosyalizasyonunu başarma konusunda Keynesyenizmin sadece geçici bir çözüm olduğunun kanıtlanmasıyla yeni bir ikileme karşı karşıyadır.⁹⁰ Sosyal demokrasinin 1930’lar ve 1940’lardan bu yana değişen sosyo-ekonomik şartlar altında sosyal adalet ve eşitlikle ilgili değerlerini revize ederek Keynesyen ekonomi yönetimini benimsemesine benzer biçimde, 1980’lerden günümüze sosyal demokrasi serbest piyasa felsefesinin, özellikle neo-liberalizmin yükselişiyle birlikte gittikçe artan biçimde değişime maruz kalmakta⁹¹ ve bu sefer başarısız olan Keynesyenizm sosyal demokratlar tarafından reddedilmektedir.⁹²

Günümüzün baskın politika rejimi neo-liberal bir karaktere sahip olup, bundan sosyal demokrat partilerinde etkilendiği görülmektedir. Etkilenme düzeyine göre bu partilerin verdikleri tepkiler mali kısıtlamaları kabul etmekle birlikte düzeltici sosyal politikaları takip etme ile liberal nitelikte programları tamamen benimseme arasında değişmektedir. Yeni dönemde de, geçen yüzyılın başındakine benzer biçimde bir politika yakınlaşması görülmekte ve şiddetli muhalefetten dolayı neo-liberal düşüncelerde bir yumuşama görülürken, sosyal demokratların ise bazı iyileştirici politikalarından bile vazgeçtikleri görülmektedir.⁹³ Özellikle Avrupa’da sosyal demokrasinin yaşadığı bu genel dönüşüme, üçüncü yol, yeni orta, radikal

⁸⁸ Adam Przeworski, “How Many Ways Can Be Third”, Andrew Glyn (Ed.), “**Social Democracy in Neoliberal Times**”, içinde (312-333), 2nd. Edition, New York: Oxford University Press, 2003, s. 312, 316-319. ; Christopher Pierson, **Beyond the Welfare State?**, s. 122.

⁸⁹ Giddens, *Üçüncü Yol : Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, s. 35.

⁹⁰ Christopher Pierson, **Beyond the Welfare State?**, s. 208.

⁹¹ Giddens, *Üçüncü Yol : Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, s. 17.

⁹² Christoffer Green-Pedersen, Kees van Kersbergen and Anton Hemerijck, “Neo-liberalism, The ‘Third Way’ or What? Recent Social Democratic Welfare Policies in Denmark and the Netherlands”, **Journal of European Public Policy**, Vol. 8, No. 2, April 2001, s. 311.

⁹³ Przeworski, s. 322-325.

merkez gibi isimler verilmektedir. Bu tanımlamaların içinde en fazla kabul gören ve slogan haline gelen ifade ise “üçüncü yol”dur.⁹⁴

Üçüncü yol ılımlı (centrist) bir ideoloji olarak, 1990’ların sonları ve 2000’li yılların başlarında batı Avrupa politikalarında merkezi bir yer edinmeye başlamıştır. Her ne kadar Almanya ve İngiltere dışındaki ülkelerdeki sosyal demokratlar Thatcherist ve neo liberal olarak algılanmamak için üçüncü yol etiketini reddetseler de, üçüncü yolun desteklediği değerler, ilkeler ve politikalar üçüncü yol etiketi ortaya çıkmadan çok öncesinden, bu partiler tarafından benimsenmeye başlamıştır.⁹⁵

Üçüncü yol, sosyal demokrasinin bütüncül bir dünya görüşü olarak neo-liberalizme ve genel olarak politik sağa alternatif oluşturacak şekilde radikal biçimde yenilenmesine, yönelik kapsamlı bir yaklaşımlar setidir. Bu anlamda bütüncül bir argümanlar seti olarak devlet anlayışı, devlet sivil toplum ilişkisi, aile, ekonomik düzen, eşitlik ve refah anlayışı, ulus ve demokrasi anlayışı ile sosyal devlet-sosyal koruma ve güvenlik anlayışına ilişkin yaklaşımlardan oluşmaktadır. Fakat bu çalışmada, konunun sosyal yatırım devleti ile sınırlı olmasından dolayı üçüncü yolun yalnızca sosyal devlet, sosyal koruma-güvenlik, sosyal refah ve sosyal harcama ile ilgili argümanları ele alınacaktır.

Üçüncü yol kavramının en bilinen teorisyeni olarak Giddens, üçüncü yol düşüncesinin kapitalizmin alternatifinin olmadığı bir dünyada sosyal demokrasinin dayanak noktasını oluşturması amacıyla ortaya çıktığını ifade etmektedir.⁹⁶ Yine bazı yazarlar tarafından üçüncü yol fikriyatı, dünyanın ekonomik, teknolojik ve kültürel olarak dönüşüm geçirdiği, toplumların sosyal yönden kompleks bir yapıya evrildiği ve neo-liberalizmin dogmatik biçimde insanları şaşkına çevirdiği bir zamanda, yeni bir politik pusula sağlamayı hedeflediğini ifade etmektedirler.⁹⁷

2. Üçüncü Yol Düşüncesinin Sosyal Refah Modeli

Üçüncü yol öz olarak bir yandan devlete sosyal ve ekonomik bir müdahale aracı olarak sıkı bir inanç duyan başarısız eski tarz sosyal demokrasiye ve diğer yandan serbest piyasaya sonsuz biçimde inanç duyan ve 1980’lerde desteklenen ve zaman zaman uygulanan acımasız neo-liberalizme alternatif olarak işlev görecektir politik bir projeyi yeniden formüle etme girişimiyle ilgilenen bir yaklaşımdır. İdeolojik olarak belirli sonuçlara ulaşmak için gelişmiş bir mekanizma olarak piyasayı kabul etmekte ve güçlü devlet müdahalesine önemli bir rol biçmektedir. Bir tarafta

⁹⁴ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 307-310.

⁹⁵ Guiliano Bonoli, “Social Democratic Party Policies in Europe: Towards A Third Way?”, Guiliano Bonoli, Martin Powell (Ed.), **Social Democratic Party Policies in Contemporary Europe** içinde, (197-213), New York: Routledge, 2004, s. 197-207.

⁹⁶ Giddens, **Üçüncü Yol : Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, s. 34.

⁹⁷ Alan Pratt, “Towards a ‘New’ Social Democracy”, s. 33-34.

kişisel gelir vergileri, sosyal güvenlikte gerileme, ücretlerin ılımlaştırılması ve emek piyasası esnekliği gibi işe ekonomik olarak teşviki güçlendirmeyi amaçlayan ve etkin biçimde piyasaya yönelik politikalara vurgu yapılırken diğer tarafta sosyal demokrat hükümetlerin politika seti içindeki önemli unsurlar olan aktif emek piyasası politikaları ve sosyal yatırımlar biçiminde tezahür eden güçlü devlet müdahalesine vurgu yapılmaktadır. Bütün bu politikaların temel amacı ise iyi işlerin yaratılması ve yüksek oranda bir emek piyasası katılımının desteklenmesidir.⁹⁸

Geleneksel solun piyasa karşıtlığına karşılık üçüncü yol, kapitalizmi ve piyasaları modern toplumların yakasını bırakmayan problemlerin tek kaynağı olarak görmekten vazgeçmek gerektiğini söylemektedir. Buna göre sosyal problemlerin kökeninde piyasalar kadar hükümet ve devlet de vardır. Devlet iyi niyetlerle yönetildiği ve açık biçimde demokratik olduğunda bile bireylerin hayatlarında üretkenliği engelleyen etkilere yol açmasının yanı sıra, eşitsizliklere de neden olabilir. En gelişmiş biçimlerinde bile refah devleti asla saf fayda üretmemiş, ortaya çıkan faydanın yanı sıra bağımlılık, ahlaki tehlike, bürokrasi, çıkar gruplarının oluşumu yan ürün olarak meydana gelmiştir. Bu yüzden yapılması gereken sadece devleti piyasaların karşısına koymak olmamalı bunun yerine, güçlü bir sivil toplumun eşlik ettiği, iyi biçimde düzenlenmiş, aktörlerine sorumluluklarının güçlü bir devlet tarafından yüklendiği ve bu devlet tarafından iyi biçimde kontrol edildiği bir piyasa mekanizması kurmaktır.⁹⁹

Üçüncü yol neo-liberalizmin aksine günümüz dünyasında geçmiştekenden daha fazla hükümete ihtiyacın olduğunu savunur. Fakat hükümetin ekonomik müdahaleleri geçmiştekenden farklı olmak zorundadır. Buna göre hükümetlerin müdahalesi yenilikleri, iş yaratılmasını ve diğer temel ekonomik hedefleri engellememelidir.¹⁰⁰

Bu anlayış üçüncü yolu sosyal demokrat partilerin 1970’lerde çaresiz biçimde uyguladıkları ve iş yaratma ve yüksek emek piyasası katılımını teşvik etmeyen ve makro ekonomik dengesizliklere yol açan geleneksel politikardan birçok yönden ayırmaktadır.¹⁰¹ Örnek olarak sağlam erkek aile reisine iş garantisi sağlanarak ve talep yönetimi ile devlet finansmanı kullanılarak ulaşılan geleneksel sosyal demokrat tam istihdam hedefinden vazgeçilmiştir. Bunun yerine emek piyasasına girmesi mümkün olup da çalışmayan bireyleri, pozitif ve negatif teşvikler kullanarak istihdam etmek suretiyle istihdamın maksimizasyonu

⁹⁸ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 310-20.

⁹⁹ Giddens, **Üçüncü Yol ve Eleştirileri**, s. 26-34.

¹⁰⁰ A.e., s. 77.

¹⁰¹ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 321.

hedeflenmektedir.¹⁰²

Üçüncü yol ile neo-liberalizm arasındaki ilişki ile ilgili olarak, her ne kadar hem neo-liberalizm hem de üçüncü yol sosyo-ekonomik amaçlara ulaşmak için piyasanın üstünlüğünü kabul etse de, üçüncü yol nitelik itibariyle belli özelliklere sahip sonuçlardan yanadır. Örnek olarak, neo-liberalizm sadece iş yaratmayı amaçlarken, üçüncü yol bu işlerin iyi olarak nitelendirilebilecek olmasını da ister. Yine üçüncü yol rekabet ve refaha ulaşma aracı olarak deregülasyon ve eşitsizliğin artması konularında neo-liberalizm ile ayrılmaktadır. Üçüncü yol kimi yazarlarca rekabetçi dayanışma (competitive solidarity) olarak isimlendirilen ve rekabet edebilirlik ile sosyal adaletin sağlanmasında arz yanlı politikalarla devletin ve sosyal partnerlerin olumlu rolünün birleşiminden oluşan bir anlayışı savunmaktadır. Buna göre uluslararası rekabet ekonomik refah için anahtar konumdur ve yüksek seviyeli büyüme ve istihdam ancak dünya pazarlarında rekabet gücüne sahip bir ekonomi ile başarılabilir. Fakat bununla birlikte, herkes için yüksek nitelikli eğitimle ve sağlık hizmeti, çalışan aileler için yardımlar ile asgari gelir desteğinin olduğu yüksek nitelikli refah devleti de rekabet edebilirliği destekler ve refahı teşvik eder.¹⁰³

Yine neo-liberalizm piyasa temelli kararların toplumsal sonuçları konusunda hiçbir sorumluluk alınmaması gerektiğini varsayarken, üçüncü yol piyasaların toplumsal ve ahlaki bir çerçeve olmaksızın işleyemeyeceğini ve bu çerçeveyi de kendi kendilerine oluşturamayacaklarını kabul eder. Buna göre piyasa aktörlerinin de toplumdaki bireyler gibi bu çerçeve içinde belirlenen sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir.¹⁰⁴

Üçüncü yol yaklaşımının ortaya çıkmasıyla sosyal demokrasinin eşitlik ve sosyal adaleti destekleme rolünden vazgeçilip vazgeçilmediği ve bundan böyle yüksek seviyede bir gelir eşitliğini başarmanın hala sosyal demokrasinin merkezi bir amacı olup olmadığı sorgulanmaktadır. Bu sorulara cevap olarak Danimarka ve Hollanda gibi ülkelerdeki sosyal demokrat hükümetlerin uygulamalarından yola çıkılarak bazı yazarlar hem evet hem de hayır cevabını vermektedir. Gelir eşitliğinin sağlanmasında artan biçimde sosyal harcama ve transferler gibi geleneksel araçlara başvurulmuş bir anlayış kastediliyorsa evet artık sosyal demokratlar bile ekonomiye zarar veren bu anlayışı kabul edilebilir olarak görmemektedirler. Fakat diğer taraftan, üçüncü yol uygulamalarında görüldüğü üzere bu sorunun cevabı hayırdır, çünkü iş yaratma yöntemi olarak asgari ücretlerde kesinti yaparak yeni iş yaratma kabul edilmemektedir. Ayrıca üçüncü yol anlayışına göre iş yaratma yüksek seviyede nitelik kazandırma yoluyla yapıldığında eşitsizlikle mücadelede bir yol olarak görülebilir ve bu suretle de

¹⁰² Bonoli, "Social Democratic Party Policies in Europe:", s. 202.

¹⁰³ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 320-321.

¹⁰⁴ Giddens, **Üçüncü Yol ve Eleştirileri**, s. 30-47.

geleneksel yöntemin olumsuz yan etkilerinden kaçınılabilir.¹⁰⁵

Bu nedenle neo-liberalizm açık biçimde dayanışmacılığın ve eşitlikçiliğin meşruiyetini sorgularken, üçüncü yol için bu kavramlar meşruiyetini ve vazgeçilmezliğini sürdürmektedir. Fakat geleneksel sosyal demokrasinin eşitlik ve özgürlük anlayışı modern toplumların karmaşıklık, farklılık ve çoğulcu niteliğini yansıtmak için yeniden biçimlendirilmelidir.¹⁰⁶ Bu nedenle geleneksel sosyal demokrasiden farklı olarak; işe, çalışarak gelir kazanmanın yollarını aramaya ve eşitliği sağlayacak gelirin işten elde edilmesine vurgu yapmaktadır.¹⁰⁷

Üçüncü yol ile eşitlik düşüncesinin ve sosyal hak kavramının içeriğinin yeniden formüle edildiği iddia edilmektedir. Buna göre bundan böyle gelir eşitliği sosyal demokrasinin turnusol kağıdı değildir, bunun yerini bireylerin hayat boyu ihtiyaç duydukları yaşam fırsatlarının dağılımı almıştır. Fakat gelir eşitliğinin birincil hedef olmaktan çıkması, önemsiz olması demek de değildir. Çünkü, gelirin dağılımı fırsat eşitliğini etkilemektedir ve işin kalitesinin ve sosyal korumanın medenilik seviyesini gösteren bir kriter olarak önemini korumaktadır. Buradaki anlayış, Esping-Andersen'in ifadesiyle bütün eşitliklerin bir seferde arzulanmaması ve bazı eşitsizliklerin diğer bazı eşitliklerle (geçici olmak kaydıyla) bir arada olabileceğinin kabul edilebilir olduğu anlayıştır.¹⁰⁸

Üçüncü yol anlayışına göre bugün eşitsizliğin karşısında sadece zenginden fakire gelir transferiyle durulamaz. Çünkü mevcut toplumsal yapılarda yaşam tarzı, etnisite vb. biçimlerde ortaya çıkan farklılaşma geleneksel dayanışma anlayışını ve toplumsal sözleşmeyi tehdit etmekte, geçersizleştirmektedir.¹⁰⁹ Hatta kimi yazarlar refah devletinin yaşadığı bunalımı ifade eden makro ekonomik göstergelerdeki sorunun bir şekilde çözüleceğini, fakat refah devletinin geleceği hakkındaki sorgulamada belirleyici değişkenin toplumsal bağların katılığı ve esnekliği olacağını ifade etmektedirler.¹¹⁰ Bu nedenle gelirin yeniden dağıtım aracından tam anlamıyla vazgeçilmemekle birlikte, esas olarak, eşitliği çoğulculuk ve hayat tarzı çeşitliliği ile uzlaştıracak yeni toplumsal dayanışma biçimleri-yaklaşımı bulunmalıdır. Amaç eşitlikçi ilkelere dayanan çeşitlilik sergileyen bir toplum yapısı oluşturmak olmalıdır. Bu noktada sonuç eşitliğine direkt müdahale yerine fırsat eşitliğini sağlamada en etkili araç olarak kullanılabilir şey sosyal dışlanma

¹⁰⁵ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 322.

¹⁰⁶ Alan Pratt, "Towards a 'New' Social Democracy", s. 37.

¹⁰⁷ Hou, s. 20.

¹⁰⁸ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 322.

¹⁰⁹ Jonathan Pratt, "Citizenship, Social Solidarity and Social Policy", s. 128-129.

¹¹⁰ Rosanvallon, s. 18-19

mekanizmalarına karşı koymaktır. Çünkü sosyal dışlanmaya karşı koymak eşitsizlikle daha geniş bir cephede mücadele etme imkanı sağlamaktadır.¹¹¹

Bununla birlikte yukarıda da bahsedildiği gibi fırsat eşitliğine vurgu yapılması gelirin yeniden dağıtımından vazgeçilmesi anlamına gelmemektedir çünkü fırsat eşitliği de nihayetinde belli bir derecede sonuç eşitsizliğine neden olacaktır. Bir neslin sahip olduğu sonuç eşitsizliği bir sonraki neslin fırsat eşitsizliği olacağından, yaşam fırsatlarının nesiller boyunca yeniden tahsis edilmesi için yeniden dağıtım süreci kaçınılmazdır. Yine gelir eğrisinin en altında refah içinde yaşam için desteğe ihtiyaç duyacak bir kesim her zaman için olacaktır. Bu insanların desteklenmesi için yeniden dağıtım gerekli olacaktır.¹¹² OECD de benzer biçimde emek piyasasına girmeyi teşvik etme ve beşeri sermayeye yatırım stratejisinin gerekli olduğunu vurgulamakla birlikte emek piyasasından dışlanan ve yardımlara bağımlı olan toplumsal kesimlerin kısa dönem içinde çözülmesi gereken problemlerini gidermede yetersiz kalacağını kabul etmektedir.¹¹³

Üçüncü yol anlayışına göre sosyal adalet anlayışı ise yeniden tanımlanmalıdır. Buna göre çalışabilecek bireylere kaliteli (decent) iş sağlanması, çalışmayacak olanlara yeterli ve medeni seviyede bir yardımın yapılması, büyü oranda bir fırsat eşitliğinin sağlanması ve sınırlı seviyede bir gelir eşitliğinin sağlanması durumunda sosyal adalet sağlanmış kabul edilmelidir.¹¹⁴

Üçüncü yol anlayışına göre küreselleşmeyi milli bütünlük ve geleneksel değerlere karşı bir tehdit olarak görme aşlında aşırı sağa ait bir argümandır. Bu yüzden sosyal demokrasi ekonomik ve kültürel korumacılığa karşı olmalıdır. Ekonomik küreselleşme yerel unsurların kendi kendilerine yeterli oldukları denge durumuna karşı yıkıcı etkilere sahip olsa da, korumacılığın kendisi de mantıklı ve de arzu edilir değildir. Hatta korumacılık işe yarasa bile, bencil bir dünya yaratacak ve muhtemelen birbiriyle çatışan ekonomik blokların oluşmasına yol açacaktır.¹¹⁵

Üçüncü yol neo-liberalizmle benzer biçimde rekabetin ve zenginliğin üretilmesinin mevcut küresel piyasa doğası için öncelikli öneme sahip olduğunu kabul etmekle birlikte bireylerin ekonomik dalgalanmalardan olumsuz etkilenmeleri durumunda bu üretimin gerçekleştirilemeyeceğine vurgu yapar. Bu yüzden şartlar kötüleştiğinde ve insanların hayatlarında önemli dönüşümleri başarıyla gerçekleştirmeleri için ihtiyaç duyulan kapasiteler için devletin koruması gereklidir.¹¹⁶ Yine üçüncü yol anlayışında önemli bir yer tutan, toplumsal

¹¹¹ Giddens, *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, s. 48-49-80-104.

¹¹² Giddens, *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, s. 82.

¹¹³ OECD, *A Caring World the New Social Policy Agenda*, Paris: 1999, s. 90.

¹¹⁴ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 322.

¹¹⁵ Giddens, *Üçüncü Yol : Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, s. 75-76.

¹¹⁶ Giddens, *Üçüncü Yol : Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, s. 113-114.

dayanışmada karşılıklılık ve aktif vatandaşlık kavramları ilk başta neo-liberalizmle benzeşme gibi görünse de, gerçekte bu kavramlar neo-liberallerin bireyleri serbest piyasa ekonomisi içinde kendi başına bırakmak gerektiği varsayımının reddi olarak yorumlanmalıdır.¹¹⁷

Üçüncü yol düşüncesinde etkili bir sosyal korumanın, aktif ve pasif stratejilerin uygun biçimde kullanılmasıyla gerçekleştirilebileceği öngörülmektedir. Buna göre kişilerin emek piyasasına dönmesini engelleyen hatta çalışanların işi bırakmasını teşvik edici nitelikteki pasif koruma programlarında yeniden yapılanma ve daraltma stratejisi uygulanmalıdır. Fakat pasif koruma stratejileri aktif koruma stratejilerini takip edecek şekilde hayata geçirilmelidir. Diğer bir ifade ile geleneksel pasif koruma sağlayan sosyal güvenlik sisteminin aktif koruma stratejileri işlerlik kazanmaksızın parçalanması söz konusu olmamalıdır. Aktif sosyal koruma uygulamaları ise temel olarak üç başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki ve en önemli olanı aktif istihdam piyasası politikalarıdır. İşsizler ile emek piyasası arasındaki etkileşimi en üst seviyeye çıkarmayı amaçlayan aktif istihdam piyasası politikaları bağlamında yapılan uygulamalar, kişiyi işe yerleştirme veya eğitim ve geliştirme faaliyetlerinden oluşmaktadır. Aktif sosyal koruma içinde aktif istihdam piyasası politikalarını destekleyen ikinci unsur ise emek piyasasının yapısının yeniden düzenlenmesidir. Bu şekilde normal çalışma düzeninde çalışmayanlara yönelik daha esnek bir emek piyasası oluşturulmaya çalışılmaktadır. Üçüncü unsur ise atipik işlerde çalışanlar için iş güvencesinin ve geçici olarak işsiz kalanlar için sosyal güvenliğin güçlendirilmesidir. Bu sonuncu uygulama literatürde esnek sosyal güvenlik ya da güvenceli esneklik (flexicurity) olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁸

¹¹⁷ Jonathan Pratt, s. 134.

¹¹⁸ Hou, s. 37-39. ; Hasan Faruk Uslu, "Güvenceli Esneklik (Flexicurity) ve Avrupa Toplulukları Komisyonu", *1. Çalışma İlişkileri Kongresi Bildiriler Kitabı*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 6-8 Kasım 2008, s. 345.

Tablo 1 :
Üçüncü Yol'un Sosyal Koruma Paradigması

Temel Politikalar	
Aktif Koruma Stratejileri	Pasif Koruma Stratejileri
Aktif Emek Piyasası Politikaları	Emek Piyasasına dönmeyi engelleyici yardımlarda yeniden yapılanma
İşte Kalmayı Teşvik Etme	Emek piyasasından çıkmayı teşvik edici nitelikteki yardımlarda daraltma
Esnek Sosyal Güvenlik	
Temel Ekonomik ve Siyasi Ortam	
Makro ekonomik uygulamalarda ihtiyatlılık	Ücret ılımlaştırmaya ağırlık verilen korporatizm

Kaynak: Jingjing Hou, **Third Way Reforms: Social Democracy after the Golden Age**, Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 42.

3. Üçüncü Yol İçin Bir Siyasi Manifesto : Blair-Schröder Bildirisi

Giddens ve diğer yazarların çalışmaları ile ideolojik ve teorik olarak biçimlendirilmeye çalışılan üçüncü yolla ilgili olarak uygulanabilir politika alternatiflerinin açık biçimde belirlenme girişimi olarak Haziran 1999 tarihli Blair-Schröder bildirisi gösterilmektedir. Bildiride eski tür sosyal demokrasi anlayışı aşağıdaki hususlarda eleştirilmektedir;¹¹⁹

- Sosyal adaletin desteklenmesi anlayışı zaman zaman farklı niteliklerdeki insanların aynı sonuçları elde etmesi yükümlülüğü ile karıştırılmıştır. Çaba ve sorumluluğu ödüllendirilmesi ihmal edilmiştir. Yaraticılık, farklılık ve mükemmelliğin teşvik edilmesi yerine sosyal demokrasi sıradanlaşma ve yerleşik duruma uyum halini almıştır.
- Sonuçlarına bakılmaksızın (özellikle vergilendirmenin rekabet ve iş yaratma üzerindeki etkileri), sosyal adaleti başarmanın tanımı sadece yüksek seviyede

¹¹⁹ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 311. ; Giddens, **Üçüncü Yol ve Eleştirileri**, s. 6.

kamu harcaması olarak belirlenmemiştir.

- Devletin piyasa başarısızlıklarını düzeltme inancı, hükümet ve bürokrasinin orantısız biçimde genişlemesine yol açmıştır.
- Haklar sıklıkla bireysel sorumlulukların üstünde görülmüştür ve bireyin kendisine, ailesine ve topluma karşı olan sorumluluğu devlete yüklenmeye çalışılmıştır.
- Hükümetlerin büyüme ve işe yaratma için ekonomiyi düzenleme kabiliyeti abartılarak, bireysel girişimciliğin zenginlik yaratma potansiyeli hafife alınmıştır.

Bildiride ayrıca, istikrarlı büyümeyi teşvik edecek bir vergilendirme, kamu maliyesinde açık harcamayı engelleyecek makro ekonomi politikaları, bireyin iş bulmasını engelleyen refah devleti programlarında bireyi pasiflikten aktifliğe yönlendirmeye yönelik reformlar ve kişisel sorumluluğu önemseyen, emek piyasasında esnekliği ve katılımı destekleyen aktif emek piyasası politikaları üçüncü yolun reçetesi olarak tavsiye edilmektedir.¹²⁰

Blair-Schröder bildirisinde de önemle vurgulanan sorumluluk ile ilgili olarak Giddens, sorumluluk konusunun ya da ortak yükümlülüğün aslında eski tip sosyal demokraside bulunduğunu fakat ihtiyaçların kolektif biçimde karşılanması anlayışının içerisinde gizlenmiş olduğundan işlevselliğini yitirmiş olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden günümüzde birey ve kolektif sorumluluk arasında yeni bir denge bulunması gerekmektedir.¹²¹

Üçüncü yol anlayışına göre hakların ve sorumlulukların yeniden tanımlanması ile birey ve toplum arasındaki ilişki türünün belirlenmesi konusunda 'sorumluluk yoksa hak da yok' ilkesi genel politika olarak kabul edilmelidir. Buna göre eski tip sosyal demokraside söz konusu haklar şartsız kabul edilmesi gereken haklar olarak görülmekteyken, günümüzde bireyselliğin gelişmesiyle birlikte birey sorumluluklarında da bir artış olması gerekmektedir. Ayrıca sorumluluk yoksa hak da yok ilkesi, sadece sosyal yardımlardan yararlanan kişiler için değil aynı zamanda herkes için söz konusu olmalıdır.

4. Üçüncü Yol Düşüncesi'nin Eleştirisi

Klasik sosyal demokrasi ile neo-liberalizmi bağdaştırmak suretiyle sosyal demokrasiyi yeniden canlandırma amacıyla ortaya çıkan üçüncü solun bir kesimi tarafından birçok yönden eleştirilmektedir. Eleştirilerin en başta geleni ise bu yeni yaklaşımın yeni liberalizmden çok ciddi biçimde farklı olmadığıdır.

Eleştirilenlerin çoğunluğuna göre üçüncü yol belirli bir yerde konumlandırılması

¹²⁰ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 312-313.

¹²¹ Giddens, **Üçüncü Yol : Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, s. 49.

güç ve kesin bir yönelimden yoksun şekilsiz bir siyasi projedir. Bu politikaların kime ya da neye karşı ve taraf olduğunu söylemek güçtür.¹²²

Üçüncü yol bir taraftan hükümetin rolünü sınırlama, özelleştirme ve deregülasyon gibi neo-liberal politikaları kabul etmekte, diğer taraftan da piyasanın yaratacağı sorunları çözmek için büyük olmamakla birlikte güçlü bir düzenleyici hükümeti, sosyal adaleti ve eşitlik politikalarının bir kısmının korunmasını, sosyal yatırımcı devleti ve yeni bir karma ekonomiyi desteklediğinden gerçek anlamda liberal politikalarından ne kadar farklı olduğu konusunda eleştirilmektedir.¹²³

Yine eleştirenlere göre üçüncü yol solun makul bakış açısını sürdürmeyi başarmaktan uzak biçimde muhafazakarlık formundadır. Her ne kadar merkez-sol olarak tanımlansa da, aslında sadece sağa yöneliktir ve solun sağa daha fazla yakınlaştığı siyasi uzlaşmanın rasyonalizasyonudur.* Sosyal demokrasiden daha çok neo-liberalizmle ortak noktası bulunmakta ve yine sosyal demokrasiden daha fazla Hristiyan demokrasiye yakın durmaktadır.¹²⁴ Ayrıca, sol partilere verilen desteğin bel kemiğini oluşturan kol işçiler üçüncü yol'da görüş alanının dışına kaymaktadır.¹²⁵ Üçüncü yol'un liberalizm ağırlıklı bir yaklaşım olması yönünden eleştirilmesiyle ilgili olarak, üçüncü yol düşüncesinin ilk uygulayıcısı olan İngiliz İşçi Partisi'nin yeni düzen adı altında geliştirdikleri programlarla kendilerinden önceki muhafazakar partinin uygulamaları arasında çok fazla benzerlikler olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu benzerliklerden yola çıkarak üçüncü yol'un aslında muhafazakar partinin embriyo aşamasında bıraktığı neo-liberal politikaların benimsenip geliştirilmesinden başka bir şey olmadığı iddia edilmektedir.¹²⁶

Modern sosyal demokrasi anlayışı geleneksel sosyal demokratlar tarafından neo-liberal karakterde olduğu için eleştirilirken, modern sosyal demokrasiyi destekleyen bazı yazarlar da -geleneksel- sosyal demokratların tarihsel süreç içinde ekonomik gerileme dönemlerinde rasyonel davranarak neo-liberal

¹²² Giddens, *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, s. 20.

¹²³ Süleyman Özdemir, *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2007, s. 66.

* 1960'lı yıllarda John s. Mill tarafından liberal piyasa adaleti anlayışının fırsat eşitliği ilkesi ile tamamlanması gerektiğinin savunulması, bu eleştirileri haklı göstererek üçüncü yola olan şüpheyi haklı gösterebilir. Fakat ilginç olan üçüncü yolun liberal bir karakterde olduğu iddiasına benzer biçimde John s. Mill'de o yıllarda sosyalizme yataklık etmekle suçlanmıştır. (Rosanvallon, s. 76.)

¹²⁴ Powell, s. 4.

¹²⁵ Giddens, *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, s. 10-21.

¹²⁶ Brian Lund, "Major, Blair and the Third Way in Social Policy", *Social Policy & Administration*, Vol. 42, No. 1, February 2008, s. 55.

politikaları benimsediğine vurgu yapmaktadır.¹²⁷

Yine birçok yazarın iddiasına göre üçüncü yol İngilizlerin İskandinav sosyal demokrasisini yeniden keşfinden çok fazla bir şey değildir ve üçüncü yol sosyal demokrat politikalarından bazılarını gereksiz yere seçerek kendine mal etmesinden dolayı eleştirilmektedir.¹²⁸ Buna göre üçüncü yol içinde önemli bir yer tutan iki politika olarak sivil toplumun sosyal yardım süreçlerine dahil edilmesi ve aktif piyasa politikası İskandinav refah modelinde zaten mevcut olan uygulamalar olup bu ülkeler için yeni bir önerme söz konusu değildir.¹²⁹

Üçüncü yol anlayışının yeni bir şey olmaması argümanı konusunda belki de en ilginç örnek Marksist yaklaşımdan gelmektedir. Çünkü Marksist sermaye birikimi anlayışına göre sosyal politikanın işlevi işgücünün yeniden üretimidir. Bu yüzden ekonomik büyüme ve işgücüne yatırım için refah devletinin araçlarının kullanılmasında yeni olan bir şey söz konusu değildir.¹³⁰ Buna göre üçüncü yol sermayenin yeni bir çıkış yolu olarak yorumlanabilir. Çünkü kapitalizmin uluslararasılaşması ve sermaye merkezinin akışkanlaşmasıyla birlikte ulusal kalkınma eksenli Keynesyen refah devleti yeni koşullar altında sermayenin küresel birikim ihtiyacına cevap veremez hale gelmiştir.¹³¹ Ayrıca piyasa ekonomisi ile birlikte sosyal adalet ve eşitliğin sağlanacağı yanılgısı geleneksel sosyal demokrasi için olduğu gibi modern sosyal demokrasi için de aynı şekilde geçerlidir. Fakat bu son versiyonunda yeni olan tek husus artık sosyal demokrasinin kapitalizmi ıslah etme amacından vazgeçmesinden başka bir şey değildir.¹³² Yine Marksist düşünceye göre her ne kadar modern sosyal demokrasi neo-liberalizme karşı geleneksel anlayıştan farklılaşmış olsa da, aslında hem eski hem de yeni sosyal demokrasi sürekli olarak kapitalizmin belirlediği parametreler içinde çalışma konusunda benzerlik göstermektedir. Geleneksel sosyal demokrasi tarafından yapılan reformlar gerçekte kapitalizm tarafından belirlenen parametreler içinde sermaye birikimini etkilemeksizin yapılmıştır. Modern sosyal demokrasi için söz konusu olan ise bu parametrelerin yeni düzende daha da daraltılması durumudur.¹³³

Eleştirilen bir başka konu ise, üçüncü yolun neo-liberalizmin küresel piyasalar

¹²⁷ Lavella, s. 2.

¹²⁸ Esping-Andersen, "Towards the Good Society Once Again?", s. 5.

¹²⁹ Giddens, *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, s. 15.

¹³⁰ Jorma Sipilä, "Social Investment State: Something Real Or Just a New Discourse", *2nd Annual RECOWE Integration Week*, Oslo, 10-14 June 2008, <http://www.recwowe.vitamib.com>, (04.08.2010), s. 2.

¹³¹ Özbek, s. 29.

¹³² Lavella, s. 11.

¹³³ Lavella, s. 32-33.

üzerindeki etkilerini ve küreselleşmeyi veri olarak almasıdır. Buna göre küreselleşme doğanın hava gibi insan etkisinden bağımsız karşı konulmaz bir gücümüş gibi ele alınır. Üçüncü yol politikası her şeyde bir orta yolu tercih etmek suretiyle radikalizmden uzak durur. Düşmansız bir politika taraftarıdır ve dünyayı değiştirmeye çalışmak yerine olduğu gibi kabullenme yolunu tercih eder. Bu nedenle küreselleşme kazananlar ve kaybedenler yaratmakta iken üçüncü yol kaybedenlere hiç birşey sunmaz. Çünkü, neo-liberalizmin temel çerçevesini kabul etmekle, solun hep temel amacı olan gelirin yeniden dağıtımını gözden çıkarmıştır.

Ayrıca üçüncü yolun piyasaya sürüyü gütmesi için izin vermekten başka ayırıcı bir ekonomi politikası yoktur. Üçüncü yol esasen bir Anglo-Sakson projesidir ve refah sistemlerinin görece zayıf olduğu ve eşitsizliklerin ise daha bariz olduğu ülkelerin işine yarasa bile, sosyal adaleti ve refahı sağlamada epey yol kat etmiş toplumların işine yaramaz.¹³⁴

Yine üçüncü yol politikası Kıta Avrupası'nın çeşitlilik arz eden doğasını görmezden gelmektedir. Buna göre muhafazakarlık farklı bölgelerde farklı şekillerde tezahür edebilir. Şöyle ki, Avrupa'daki muhafazakar hükümetlerin çoğunun hiçbir zaman neo-liberal bir çizgi izlemedikleri iddia edilmiştir.¹³⁵

Üçüncü yolun aktifleşmeyi geleneksel gelir garantisi sağlayan düzenlemeler yerine ikame etme eğilimi saf bir iyimserlik olarak hatta ters etki gösterebilecek bir uygulama olarak görülmüştür. Buna göre etkili bir sosyal yatırım stratejisi için fakirliğin ve gelir güvencesizliğinin minimizeasyonu bir önkoşuldur. Oysa üçüncü yol düşüncesinde bu önleyici mekanizmalar yerine yetişkin eğitimi gibi önleyici programlara yönelik bir eğilim baskındır. Ve gerçek anlamda etkili ve sürdürülebilir bir sosyal yatırım stratejisi iyileştirici programlar yerine önleyici politikalara ağırlık vermelidir.¹³⁶

Yine üçüncü yolun önemseydiği aktif işgücü piyasası politikalarının sol kesimden bazı yazarlar tarafından gerçekte yersiz olduğu ifade edilmektedir. Çünkü bu yazarlara göre istihdam yaratılmasında en önemli mekanizma ekonomik kalkınmadır ve bu politikaların işe yaraması için önce ortada iş olmalıdır. Fakat üçüncü yol taraftarları da ekonomik kalkınmanın tek başına işgücü piyasasıyla ilgili problemleri çözemeyeceğini savunmaktadırlar. Buna örnek olarak da 1984-1994 yılları arasında AB ülkelerinde ortalama yıllık büyümenin % 2,3 oranında gerçekleşmesine rağmen, oluşturulan yeni işlerin sayısındaki artışın çok önemsiz bir seviyede kalmasını göstermektedirler.¹³⁷

¹³⁴ Giddens, *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, s. 10-22

¹³⁵ A.e., s. 16.

¹³⁶ Esping-Andersen, "Towards the Good Society Once Again?", s. 5.

¹³⁷ Giddens, *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, s. 71.

Tablo 2 :
Sosyal Adalet İçin Üç Yol

Boyutlar	Birinci Yol (Geleneksel Sosyal Demokrasi)	Üçüncü Yol (Modern Sosyal Demokrasi)	İkinci Yol (Neo liberalizm)
<i>Sosyal Adalet Felsefesi</i>	Haklar	Koşullu haklar ve sorumluluklar	Sorumluluklar
	Dayanımcılık	Üretimci dayanımcılık	Bireysel özgürlük (doğal hak, ekonomik verimlilik)
	Sonuç Eşitlikçiliği	Öncelikli Eşitlikçilik ve verimlilik	
<i>Sorun Kaynağı Algısı</i>	Piyasa Başarısızlığı	Piyasa ve Devlet başarısızlığı	Devlet başarısızlığı
<i>Politika İlkesi ve Araçları</i>	Ücretin Daraltılması	Fakirliğin işte yok edilmesi	Sosyal haklarda gerileme ve özelleştirme
	Ücretin temin edilmesi	İş fırsatı temin etmek	
	Tam istihdam	İstihdam edilebilirlik	Düşük enflasyon
	Güvenlik	Esnek güvenlik	Güvencesizlik
	Yüksek vergi ve harcama	Yatırım için pragmatik vergi	Düşük vergi ve harcama
	Yüksek hizmet ve yardım seviyesi	Yüksek hizmet düşük yardım seviyesi	Düşük hizmet ve yardım seviyesi
	Yüksek seviyede nakit yeniden dağıtım	Değerlerin Yüksek seviyede yeniden dağıtımı	Düşük seviyede yeniden dağıtım
Evrensellik	Evrensellik ve seçiciliğin pragmatik yeniden dağıtımı	Seçicilik	

Kaynak: Jingjing Hou, *Third Way Reforms: Social Democracy after the Golden Age*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 21. ve Martin Powell, "Social Democracy in Europe: Renewal or Retreat", Guiliano Bonoli, Martin Powell (Ed.), *Social Democratic Party Policies in Contemporary Europe* içinde, (1-20), New York: Routledge, 2004, s. 15'ten yararlanarak hazırlanmıştır.

Üçüncü yol tamamen yeni bir vaka olmamakla birlikte, bu anlayışı savunanlara göre sosyal demokrasinin geleneksel hedeflerinden de bir kopma değildir. Buna destek olarak tam istihdam ve yüksek işgücüne katılımın uzunca bir zamandır sosyal demokrasinin temel hedefleri içinde yer alması ve makro ekonomik istikrar, ücret ılımlaştırması gibi tedbirlerin çoğunun İskandinav ülkelerinde yine uzunca bir süredir uygulanması gösterilmektedir. Ayrıca piyasanın kabul edilmesinin

sosyal demokratlarda oluşturduğu geniş çaplı tedirginlik¹³⁸ ile ilgili olarak da Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin 1959 tarihli programında mümkün olduğunca piyasa ekonomisinin ve gerekli olduğu kadar bir devlet müdahalesi ilkesinden yola çıkılarak, piyasanın kabul edilmesinin de sol için yeni bir durum olmadığı vurgulanmaktadır.¹³⁹

Üçüncü yol yazarlarına göre eski sol ile modernleşen yeni sol arasındaki fark, birinin sol değerleri korumakta iken diğerinin bu değerleri terk etmesi değildir. Bilakis, fark üçüncü yol politikasını savunanların bu değerleri yaşatabilmek için sosyal demokrasiye eski solun izin verdiğiinden daha fazla revizyona gerek duyulduğuna inanmasıdır.¹⁴⁰

III. KAPİTALİST DEVLET İÇİN YENİ UZLAŞI ÖNERİSİ: SOSYAL YATIRIM DEVLETİ

A. Sosyal Yatırım Devleti Anlayışı

Savaş sonrası dönemde olumlu şekilde görülen sosyal harcamalar 1970'li yıllardaki ekonomik krizle birlikte eleştirilmeye başlanmış ve ekonomik büyümeyi engellemekle, emek piyasalarında katılığa neden olmakla ve refah bağımlılığı teşvik etmekle itham edilmiştir. 1980'li yıllarda politik olarak neo-liberalizmin baskın duruma gelmesiyle birlikte ise artık sosyal harcamanın ekonomik refah ile çatışma içinde olduğu inancı geniş ölçüde yaygınlık kazanmış duruma geldi. 1990'lı yılların sonuna doğru ise sosyal harcamayı üretken bir niteliğe dönüştüren sosyal yatırım yaklaşımı ya da sosyal yatırım devleti anlayışının refah devleti literatürüne girmesiyle neo-liberalizmin bu varsayımlarına karşı ciddi bir alternatif strateji gelişmeye başladı.¹⁴¹

A. Giddens, Esping Andersen, J. Midgley, M. Sherraden, R. Lister gibi yazarlar tarafından geliştirilen ve literatürde, sosyal yatırım yaklaşımı, sosyal devlet-üçüncü yol, toplumsal gelişme yada üretkenlik yaklaşımı gibi isimler verilen bu yaklaşım radikal bir biçimde değişen ekonomik ve toplumsal düzene ayak uydurma ihtiyacının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Başarının yüksek uyum yeteneğine sahip nitelikli ve eğitilmiş işgücüne bağlı olduğu küresel bilgi ekonomisinde, bu yeni yaklaşım beşeri sermayeye, toplumsal sermayeye, verimlilik artırıcı programlara, istihdama, bireysel ve toplumsal varlıklara (asset), ekonomiye katılımdaki engellerin kaldırılmasına yönelik yatırımlara vurgu yapmaktadır. Sosyal yatırım stratejisinin altında yatan fikir sosyal politikayı pasif gelir desteği eğiliminden

¹³⁸ Esping-Andersen, "Towards the Good Society Once Again?", s. 5.

¹³⁹ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 321.

¹⁴⁰ Giddens, *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, s. 27.

¹⁴¹ Jane Jenson, Denis Saint-Martin, "New Routes To Social Cohesion? Citizenship and the Social Investment State", *Canadian Journal of Sociology*, Vol. 28, No. 1, 2003, s. 81-2.

kurtararak; insanları tekrar işe sokabilecek, aile yaşamı ve iş sorumluluklarının uyumlaştırılmasında yardımcı olacak, sanayileşme sonrası toplumun toplumun ihtiyaçları doğrultusunda nüfusu eğitebilecek aktif emek piyasası programlarına yönlendirecektir.¹⁴² Yaklaşımın tam bir tanımı yapılmamakla birlikte üzerinde ittifak edilen bir takım varsayımlar yaklaşımın ana çerçevesini çizmektedir. Literatürde sosyal yatırım yaklaşımının temel argümanları olarak öne çıkan ve yaklaşımın genel çerçevesini temel argümanlar toplumsal ve ekonomik alanın ya da çıkarların entegrasyonu, fırsat eşitliğine yatırım yapılması ve ekonomik katılıma odaklanma olarak üç ana başlık altında ifade edilebilmektedir.¹⁴³

Üçüncü yol yaklaşımına göre, yeni bilgi ekonomisinde insan sermayesi ve sosyal sermaye ekonomik başarının temelidir ve bu sermaye türlerinden verim alınabilmesi için eğitim, iletişim, ve alt yapı alanlarında kapsamlı sosyal yatırımların yapılması gerekir. Mümkün olan her alanda insan sermayesine yatırım yapılması ilkesine uygun olarak da refah devleti yada sosyal devletin sosyal yatırım devleti olarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir.¹⁴⁴ Bu yeni refah devleti anlayışında işsizlerin ekonominin merkezine tekrardan dahil edilmesini/içerilmesini kolaylaştırmak temel amaç olup, sosyal refah sistemi bu içerilmeyi kolaylaştırmak için tasarlanmalıdır çünkü yeni küresel ekonomide istihdam geçici-değişken karakterlidir.¹⁴⁵

Sosyal yatırım devleti paradigmasının temel düşüncesi tüketim karakterli sosyal harcamadan üretken sosyal harcamaya geçiş; aktifleştirme ve geleceğe yatırım yapma düşüncesi; içinde bulunulan zaman diliminde koruma amaçlı harcama yerine pasif yardımların kısılması ve sosyal harcamaların eğitim, aile programları gibi sosyal yatırım olarak kabul edilen refah programlarına kanalize edilmesi olarak açıklanabilir.¹⁴⁶ Bu yeni yaklaşım devletin daraltılmasını değil, varlık biçiminin değiştirilmesini önermektedir.

Başta Dünya Bankası olmak üzere, OECD, IMF, DTÖ, ILO, gibi uluslararası kuruluşlar da, sosyal yatırım devleti anlayışıyla uyumlu olacak şekilde, kamu harcamaları içinde, beşeri sermayeye yönelik harcamalarla diğer harcamaları ayırmaya başladılar.¹⁴⁷ Avrupa Birliği seviyesinde de sosyal politikada sosyal

¹⁴² Esping-Andersen, "Altın Çağ Sonrası?", s. 59.

¹⁴³ Daniel Perkins, Lucy Nelms ve Paul Smyth, "Beyond Neo-Liberalism: The Social Investment State?" Centre For Public Policy University of Melbourne, August 2004, http://www.bsl.org.au/pdfs/beyond_neoliberalism_social_investment_state.pdf, (23.12.2009), s. 1-2.

¹⁴⁴ Giddens, *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, s. 48.

¹⁴⁵ Alan Pratt, "Towards a 'New' Social Democracy", s. 39.

¹⁴⁶ Antonio Brettschneider, "On the Way to Social Investment? The Normative Recalibration of the German Welfare State", *German Policy Studies*, Vol. 4, No. 2, 2008, s. 20.

¹⁴⁷ Özyayın, s. 173.

yatırım anlayışı 1999 yılındaki Amsterdam Anlaşması ile kabul görmeye başladı ve 2000 yılındaki Lizbon Stratejisi ile de daha ileri bir noktaya taşındı. Amsterdam Anlaşmasında ekonomik ve sosyal hedeflerin entegrasyonuna vurgu yapılırken, Lizbon Stratejisi ile modern kamu politikasının genel amacı rekabetçi ve uyumlu-bilgi temelli bir ekonomi inşa etmek olarak belirlendi. Ayrıca insanlara yatırım yapmanın ve aktif ve dinamik bir refah devleti geliştirmenin yeni ekonomide Avrupa'nın yeri için kritik önemde olduğu belirtildi.¹⁴⁸

Tablo 3 :
Sosyal Yatırım Anlayışının İlkeleri

<i>Rekabet Edebilirlik</i>	Beşeri sermaye oluşturma olarak sosyal politika
<i>Tüketime Yerine Yatırım</i>	Sosyal harcamaların yeniden kanalize edilmesi
<i>Geleceğe Yönelik Olma</i>	Gelecek nesiller için kaygı ve sosyal korumanın külfetinde nesiller arası adalet
<i>Eşitlik Yerine İçerilme</i>	Sonuç eşitliği yerin eğitim ve işe erişime vurgu
<i>Karşılıklılık</i>	Haklar ve görevlerle ilgili dengenin yeniden belirlenmesi

Kaynak: Antonio Brettschneider, "On the Way to Social Investment? The Normative Recalibration of the German Welfare State", *German Policy Studies*, V. 4, N. 2, 2008, s. 29.

B. Sosyal Yatırım Devletinin Unsurları

1. Toplumsal ve Ekonomik Alanın Entegrasyonu

Sosyal yatırım yaklaşımının en fazla önem verdiği kaygı alanı politikanın ekonomik ve sosyal boyutlarının hakkını vermek (recognising) ve bu boyutları uyumlaştırmaktır. Sosyal politikanın insana yatırım olarak görüldüğü aktif refah devletinde ekonomik, sosyal ve istihdam politikalarının karşılıklı biçimde güçlendirilmesi ve entegrasyonu hedeflenmektedir.¹⁴⁹ Yaklaşım sosyal harcama hakkında neo liberallerin israf ve bağımlılık kaynağı olarak yaptıkları eleştiriye ciddi biçimde karşı çıkmaktadır. Midgley'e göre sosyal yatırım devletinde ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar birlikte ele alındıklarından ve sosyal yatırımlar

¹⁴⁸ Brettschneider, s. 22.

¹⁴⁹ Sipilä, s. 2.

ekonomik gelişmeyi artıracak toplumsal programları gözetecek şekilde gerçekleşeceğinden sosyal refah meşru hale gelmektedir. Hatta sosyal yatırım devletinin kamu politikasının ekonomik ve sosyal boyutlarını birleştirerek olgun refah devletlerinin ekonomik küreselleşme karşısında algıladıkları ekonomik ve sosyal tehlikelere karşı pragmatik bir cevap oluşturduğu savunulmaktadır.¹⁵⁰ Bu yüzden yeniden dağıtımca sosyal harcamanın ekonomiyi yavaşlatıcı etkisinin olduğunu savunan argümanlar geçerli değildir. Yaklaşım göre sosyal yatırım harcamaları tıpkı bir yatırım harcamasında olduğu gibi ekonomiye artı değer katacak çıktılar üretecek ve bu durum sosyal korumayı sürdürülebilir kılacaktır.¹⁵¹

2. Fırsat Eşitliği İçin Yatırım

Sosyal yatırım düşüncesi yardımlar ve haklara odaklanmış geleneksel yeniden dağıtımca tüketim temelli toplumsal refah anlayışının ötesine geçmeyi ve beşeri sermayeye yatırım yapmak suretiyle insanların katılım yeteneklerini zenginleştiren bir sosyal politikaya ulaşmayı hedefler. Bu anlamda bireylere yatırım yaparak beşeri sermaye inşa etmekle, risk gruplarını sosyal güvenlik yardımlarıyla reaktif biçimde koruma modelinden farklılaşır.¹⁵² Bu sosyal yatırım düşüncesi fırsat eşitliğinin liyakat ile sağlanması gerektiğini ve devlet yatırımının sosyal içerme amacı güdümeden minimum düzeyde yapılması gerektiğini savunan neo-liberal fırsat eşitliği anlayışı ile ters düşmektedir.¹⁵³ Aksine bu anlayışa göre beşeri sermayeye yatırıma odaklanan bir sosyal politika modeli liberallerin savunduğu refah devleti harcamalarının tek boyutlu biçimde kısılmasından daha verimlidir. Çünkü beşeri sermaye uzun dönemli ekonomik büyümenin en önemli belirleyicidir. Ayrıca beşeri sermayeye yatırım yapma iş güvencesinin nadir hale geldiği ve esnekliğin çok değerli olduğu küresel kapitalist emek piyasalarında güvenliği sağlamanın da en uygun yolu olarak görülmektedir.¹⁵⁴ Bu yüzden de sosyal korumanın yeni ekonomik işlevi iyi eğitilmiş, nitelikli ve esnek işgücünü sağlama olmalıdır. Bireylere ekonomide aranan nitelikleri kazandırma merkeze alınarak çıktılarının eşitliğinden fırsatların ya da diğer bir ifade ile yaşam fırsatlarının eşitliğine doğru bir değişim vurgulanmaktadır.¹⁵⁵

Yaklaşım bireylere ve topluma kendi ekonomik rekabet edebilirliklerini dönüştürme ve geliştirmede sorumluluk yüklemektedir. Yine yaklaşıma göre bilgiye erişememe ve yetenek yokluğu veya yetersizliği bilgi temelli ekonominin yeni sosyal risklerindedir. Burada yeniden dağıtım mekanizmaları aracılığı ile direkt bir sosyal güvenlik sağlanması yerine, vatandaşlar yatırım süreci vasıtasıyla

¹⁵⁰ Brettschneider, s. 22.

¹⁵¹ Perkins, Nelms, Smyth, s. 2-3.

¹⁵² Sipilä, s. 2.

¹⁵³ Perkins, Nelms, Smyth, s. 3

¹⁵⁴ Jenson, Saint-Martin, s. 86.

¹⁵⁵ Brettschneider, s. 23-27.

piyasa ile entegrasyona yönelik olarak donatılmaktadırlar. Sosyal yatırım devleti tarafından sağlanan bu yeni güvenlik biçimi piyasadaki risklerle yüzleşebilme kapasitesinin sağlanması olarak tanımlanabilmektedir.

Sosyal yatırım devletinde hükümetler refahın üretilmesi için piyasaya bel bağlayacaklar fakat onların rolü pazar çıktılarını düzenlemek ve temel seviyede bir güvenlik sağlamak olacaktır. Bütün vatandaşların değişime ayak uydurabilmesi için en fazla sosyal dışlanma riski ile karşı karşıya kalanlar entegrasyon için özel olarak hedefleneceklerdir.

Sosyal yatırım düşüncesinde beşeri sermaye sağlanması amaçlandığından belirgin bir geleceğe dönük olma durumu söz konusudur. Geleceği inşa etmek için bugüne odaklanılmakta ve bunun içinde çocukların eğitimi en önemli araç olarak görülmektedir.¹⁵⁶

3. Ekonomik Faaliyetlere Katılımın Teşvik Edilmesi

Sosyal yatırım devletinin bir diğer merkezi unsuru vatandaşların çoğunluğunun toplumsal uyumu ve ekonomik rekabet edebilirliği sağlamak için iş gücüne katılımının sağlanmasıdır. Sosyal yatırım devletinde sosyal politikanın en önemli sosyal amacı bireylerin emek piyasasına evrensel biçimde içerilmelerinin sağlanmasıdır. Emek piyasasına katılım toplum tarafından garanti edilmiş bir yaşam fırsatı olmasının yanı sıra aynı zamanda en önemli vatandaşlık zorunluluklarından biri olmaktadır.¹⁵⁷ Burada tam istihdam hedefi istihdam edilebilirlik ile ikame edilmektedir. İstihdam edilebilirlik ise emek piyasasında aktifleşme ve yaşam boyu öğrenme araçlarıyla sağlanacaktır.¹⁵⁸

İşgücü piyasalarında istikrarsızlığın arttığı ve istihdam güvencesinin azaldığı ve sosyal dışlanma riskin arttığı bir sosyoekonomik yapı da istihdamda sürekliliği sağlamanın yolu bireylere istihdam edilebilirlik özellikleri kazandırmaktan geçmektedir.¹⁵⁹ İstihdam edilebilirlik bağlamında bireyin bir iş bulabilecek, işini koruyabilecek, geliştirebilecek ve değişim halinde uyum sağlayabilecek, değiştirmek isterse veya işten çıkarılmışsa yeni bir iş bulabilecek, yaşam süresinin çeşitli evrelerinde istihdam piyasasına girdiğinde çalışabilecek nitelikte olması amaçlanmaktadır.¹⁶⁰

Birey istihdam edilebilir kılınarak, artık tek bir işletmede kesintisiz bir istihdam beklentisinde olmayıp, gerekli bilgi, beceri ve yeteneklerle işgücü piyasasındaki savunmasız konumunu kırabilmesi amaçlanmaktadır. Bu bilgi, beceri ve yetenekler

¹⁵⁶ Perkins, Nelms, Smyth, s. 4

¹⁵⁷ Brettschneider, s. 27-8

¹⁵⁸ Perkins, Nelms, Smyth, s. 4

¹⁵⁹ Sapançalı, s. 236.

¹⁶⁰ Sapançalı, s. 236.

bir taraftan bireyin iş sahibi olma kapasitesini artırırken, diğer taraftan eş zamanlı olarak işletmelerin rekabet edebilirliğine ve toplumların ekonomik ve sosyal bakımdan sürdürülebilirliğine de katkıda bulunacaktır.¹⁶¹

C. Temel Sosyal Yatırım Politikaları

Sosyal yatırım politikaları bireyleri emek piyasasında daha başarılı yapmayı ve istihdamı maksimize etmeyi amaçlayan politikalarlardır. Bu politikalarla devlet beşeri ve sosyal sermayeye yatırım yaparak vatandaşlarını küresel ekonomik değişime cevap verecek şekilde donatmayı ve bireylerin istihdam edilebilirliğini artırmayı hedefler.

Sosyal yatırım stratejisinin en önemli sac ayaklarından olan 'istihdam edilebilirliği artırma' için farklı araçlar kullanılmaktadır. Bunların ilki genç ve uzun dönem işsizliği ile mücadele etmek için aktif emek piyasası programlarına katılımın sağlanmasıdır. Bu nedenle gelir desteği programlarından yararlanma koşulları istihdama katılımı destekleyecek şekilde belirlenmektedir.¹⁶² Yaşam boyu öğrenme uygulamasını da içerecek şekilde örgün ve mesleki eğitim sistemlerinin geliştirilmesi de sosyal yatırım devletinin önemli göstergelerindedir. Toplumun dezavantajlı kesimlerini emek piyasasına dahil etmek de sosyal yatırım politikasına hizmet eden uygulamalar olarak görülmektedir. Yine yeni işlerin yaratılmasını desteklemek için vergi ve yardımlarda reform yapılması da bu stratejinin önemli bir unsurunu oluşturmaktadır.¹⁶³

Refah devletlerinin gelecekte finansal olarak sürdürülmesinde kadınların emek piyasasına katılması ve gelecek nesilleri üretmede istekli olması kritik bir unsur olarak görüldüğünden, özellikle tek ebeveynli ailerde; ailedeki çocuk, yaşlı ve hasta bağımlıların bakımlarından kaynaklanan istihdama katılım sorunlarını en aza indirmek için¹⁶⁴, ebeveynlerin iş ve aile yaşamını uzlaştırmasına yardım eden

¹⁶¹ Sapançalı, s. 237-238.

¹⁶² Rik van Berkel ve Iver Hornemann Møller, "The Concept of Activation", Rik van Berkel ve Iver Hornemann Møller (Ed.), **Active Social Policies in the EU**, içinde (103-134), Bristol: The Policy Press, 2002, s. 50.

¹⁶³ Henning Hansen, P. Hespanha, C. Machado ve R. Berkel, "Inclusion Through Participation? Active Social Policies in the EU and Empirical Observations From Case Studies Into Types of Work", Rik van Berkel ve Iver Hornemann Møller (Ed.), **Active Social Policies in the EU**, içinde (103-134), Bristol: The Policy Press, 2002, s. 106.

¹⁶⁴ Paul Bernard ve Guillaume Boucher, "Institutional Competitiveness, Social Investment, and Welfare Regimes" **Regulation & Governance** No. 1, 2007, s. 217

çocuk bakımı ve sağlık bakım hizmetleri gibi tedbirler de en başta gelen sosyal yatırım politikaları arasındadır.¹⁶⁵

Çocuklara yatırım ise sosyal yatırım politikaları içinde stratejik bir öneme sahiptir. Özellikle son 20 yıllık süreçte çocukların gelişmesi için ilk yılların avantaj yada dezavantajlı konumda geçmesinin bütün çocukluk döneminin ve yetişkinlikteki deneyimlerinin belirlenmesinde çok önemli olduğu ve hükümetler tarafından çocuklara ilk çocukluk döneminde yapılan yatırımların sosyal politikanın önemli bir parçası olduğu yaygın biçimde kabul edilmektedir.¹⁶⁶

Bu nedenle çocuklara yönelik sosyal yatırım stratejisinin sosyal içerilme politikalarında merkezi konumda olması gerektiği kabul edilmekte ve yeni dönemin refah düzenine ulaşmada, çocuklara yatırım yapmak ve çocuk fakirliğini önlemek yetişkin fakirliğini azaltmada en önemli adım olarak görülmektedir.¹⁶⁷

Yukarıdaki açıklamalara uygun olarak literatürde özellikle ailevi izin, yaşlı hizmetleri, çocuk bakım hizmetleri ve diğer aile hizmetleri için yapılan sosyal harcamaların, sağlık ve her seviye için eğitim hizmetlerinin ve son olarak, istihdam hizmetleri, profesyonel eğitim, engellilerin istihdamına yönelik hizmetler gibi aktif emek piyasası programlarının sosyal yatırım devletinin varlığını gösteren göstergeler olarak kabul edildiği görülmektedir.¹⁶⁸

SONUÇ

Literatürde yapılan tartışmalarda refah devletinin iç dinamiklerinde yaşanan toplumsal farklılaşma, endüstri ağırlılıktan hizmet sektörü ağırlıklı bir ekonomik ve istihdam yapısına geçiş ve uluslararası rekabetin yoğunlaşması gibi dönüşümlerden dolayı, artık refah devletine milli sınırlar içindeki dinamikleri veri olarak kabul eden geleneksel anlayışların perspektifinden bakılamayacağına vurgu yapılmaktadır. Çünkü altın çağ döneminde refah devletinin görece olarak daha kapalı bir sistem gibi hareket etmesine karşın, küreselleşmenin hızlanmasıyla birlikte, ulus devletlerin mal, sermaye ve emek piyasalarının uluslararası etkileşiminin artmasıyla refah devletlerinin oldukça açık bir sistem haline

¹⁶⁵ Giuliano Bonoli ve Martin Powell, "One Third Way or Several", Jane Lewis ve Rebecca Surrender (Ed.), **Welfare State Change, Towards a Third Way?**, içinde (47-66), New York: Oxford University Press, 2004, s. 60.

¹⁶⁶ Ilan Katz ve Gerry Redmond, "Investment in Early Childhood in Australia: International Comparisons and Recent Trends", **Health Sociology Review**, Vol. 18, No. 1, June 2009, s. 94.

¹⁶⁷ Ruth Lister, "The Third Way's Social Investment State", Jane Lewis ve Rebecca Surrender (Ed.), **Welfare State Change, Towards a Third Way?**, içinde (47-66), New York: Oxford University Press, 2004, s. 157-159.

¹⁶⁸ Bernard ve Boucher, s. 224.

gelmeleri bu kapalı sistem anlayışının sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Ayrıca kamu politikasında neo-liberal kaygıların etkili olmasından dolayı sosyal harcamaların fırsat maliyetleri daha fazla dikkate alınmaya başlamıştır.

Sosyal yatırım devletinin ideolojik temelini oluşturan ve sermaye ile emek arasında yeni bir konsensüs sağlamak için geleneksel refah devleti içinde kazanılan bir takım haklar ve güç sağlayıcı konumların bazılarında feragat etmeyi gerekli ve zorunlu görmesinden dolayı geleneksel refah devleti savunucuları üçüncü yol düşüncesine şiddetle karşı çıkmaktadır. Bununla birlikte geleneksel sosyal demokrasi anlayışı yukarıda bahsedilen koşullar altında neo-liberal politikaların uygulanmasını engelleyememekte ve uluslararası rekabet gücünü koruma noktasında yeni bir açılım da getirememektedir. Bu nedenle üçüncü yol düşüncesi içinde önerilen sosyal yatırım devleti modeli yeni bir açılım önermesi yönünden önem arz etmektedir.

Özellikle OECD ve AB gibi ulus ötesi oluşumların sosyal yatırım stratejisini önemsemeleri ve birçok Avrupa ülkesinde bu stratejinin önemli bir sac ayağı olarak aktifleşmeye yönelik reformların yapılması¹⁶⁹ bu önemi daha somut biçimde göstermektedir. Yapılan reform çabalarına bakıldığında her ne kadar ülkelerin kendilerine has koşullarından dolayı, üçüncü yol uygulamalarında farklılaşmalar olsa da, bu ülkelerde izlenen farklı yolların aynı yöne yönelmiş durumda olduğu ve farklı uçlar arasında bir farklılaşma olsa da, refah devletinin politik olarak dönüştürülmesi projesine yönelik inanç ve uygulamalarda bir benzeşmenin açık biçimde gözlemlendiği ifade edilmektedir.¹⁷⁰

Bu durum sosyal yatırım devleti anlayışının, akademik ve politik çevrelerdeki sosyal harcama paradigmasını etkileyerek ve refah devletlerinde yapılan reform çabaları ile birlikte giderek sosyal politika uygulamalarında kendine yer edinmeye başladığını göstermektedir. Bununla birlikte sosyal yatırım devleti modeli uygulama yönünden iki temel handikaba sahiptir. İlki finansman krizinin çözümü için geliştirilmesine karşılık, en azından kısa dönemde ciddi ek kaynak ihtiyacından dolayı finansman sıkıntısının ortaya çıkmasıdır.

Sosyal yatırım devletinde pasif ve aktif sosyal koruma harcamalarının eş zamanlı olarak gerçekleşmek zorunda olmaları, kötü finansal koşullar altında sosyal yatırım devletine geçişin darboğazını oluşturmaktadır. Özellikle yüksek işsizlikle birlikte gelir desteğine ihtiyaç duyan insanların sayısında artış olması, sosyal yatırım için ihtiyaç duyulan kaynağı oluşturmayı zorlaştırmaktadır.

¹⁶⁹ Şenol Öztürk, "Sosyal Yatırım Devletinin Yükselişi: Pasif Sosyal Harcamalardan Aktif Sosyal Harcamalara Geçiş", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi, SBE, 2011, s. 233-265.

¹⁷⁰ Green-Pedersen, Kersbergen, Hemerijck, s. 310.

Bu nedenle aktif ve pasif sosyal koruma programlarına aynı anda kaynak bulma sıkıntısının sosyal yatırım devletine geçişin önündeki en bariz engel olduğu söylenebilir. Çünkü, yapılan projeksiyonlarda özellikle sağlık ve emekli maaşı harcamalarında yaşanan artışlardan dolayı pasif karakterli harcamaların önümüzdeki yıllarda artışını sürdüreceği öngörülmektedir.¹⁷¹ Olumsuz ekonomik koşullarla birleştiğinde bu durum refah devleti için bir finansman sorunu anlamına gelmektedir. Fakat sosyal devletin geçirdiği tarihsel tecrübeye göre, yeni ve önemli ölçüde cömert yardım programlarının oluşturulması ve bunu takiben yararlanıcı kitlesinin sayısal olarak artması uzun süren bir süreç olduğu gibi, tasarruf amacıyla yapılan reformlarla aynı yararlanıcı kitlesinin sayısal büyüklüğünün azaltılması da benzer biçimde uzun dönemli bir süreçte gerçekleşeceği varsayılarak¹⁷² bu süreçte hemen umutsuzluğa kapılmamak gerektiği de söylenebilir.

İkinci risk ise sosyal yatırım devleti anlayışının İskandinav refah anlayışı yerine liberal bir refah anlayışına uygun biçimde uygulanması olasılığıdır. Çünkü birçok ülkede sosyal harcamaların kısılmasına yönelik uygulamalar hayata geçirilirken, fırsat eşitliğini sağlayacak olan beşeri sermaye artırımına yönelik harcamaların istenildiği kadar artırılmadığı görülmektedir.¹⁷³ Bununla birlikte, mevcut refah devleti kurumlarını olduğu gibi savunmanın ve neo-liberalizme kızmanın ötesinde finansman sorununu çözmeye yönelik sosyal yatırım devleti anlayışı dışında farklı bir alternatifte geliştirilmiş değildir. Bu nedenle sosyal yatırım devleti anlayışını ülke koşullarına uygun olarak teorik ve pratik yönden geliştirmek ve hükümetlerin bu yönde yapacakları reform uygulamalarını İskandinav modeline yaklaştırmak refah devletinin geleceği için bir kazanım olabilir.

Dolayısı ile sosyal yatırım devleti kavramını tüm yönleriyle tartışmak ve uygulama imkanlarını araştırmak sosyal politika gündeminin önemli başlıklarından olmalıdır

¹⁷¹ OECD, Factbook 2008, s. 210.; European Commission, **Gren Paper: Towards Adequate, Sustainable and Safe European Pension Systems**, Brussels: 2010, s. 4.

¹⁷² OECD, **Employment Outlook**, 2003, s. 173

¹⁷³ Almanya örneğinde olduğu gibi. Bakınız, Brettschneider, Antonio. "On the Way to Social Investment? The Normative Recalibration of the German Welfare State", **German Policy Studies**, Vol. 4, No. 2, 2008.

KAYNAKÇA

- Allan, James P. ve Lyle Scruggs, "Political Partisanship and Welfare State Reform in Advanced Industrial Societies", **American Journal of Political Science**, Vol. 48, No. 3, 2004.
- Aust, Andreas ve Ana Arriba. "Policy Reforms and Discourses in Social Assistance in the 1990s: Towards 'Activation'?", **Unidad de Políticas Comparadas (CSIC) Working Paper**, No. 04-11, 2004.
- Barr, Nicholas. "Economic Theory and the Welfare State: A Survey and Interpretation", **Journal of Economic Literature**, V.30, June 1992.
- Berkel, Rik van ve Iver Hornemann Møller. "The Concept of Activation", Rik van Berkel ve Iver Hornemann Møller (Ed.), **Active Social Policies in the EU**, içinde (103-134), Bristol: The Policy Press, 2002.
- Bernard, Paul ve Guillaume Boucher. "Institutional Competitiveness, Social investment, and Welfare Regimes" **Regulation & Governance** No.1, 2007.
- Bonoli, Giuliano. "Social Democratic Party Policies in Europe: Towards A Third Way?", Giuliano Bonoli, Martin Powell (Ed.), **Social Democratic Party Policies in Contemporary Europe** içinde, (197-213), New York: Routledge, 2004.
- Bonoli, Giuliano ve Martin Powell. "One Third Way or Several", Jane Lewis ve Rebecca Surrender (Ed.), **Welfare State Change, Towards a Third Way?**, içinde (47-66), New York: Oxford University Press, 2004.
- Bradley, David ve Eveleyne Huber, Stephanie Moller, François Nielsen ve John D. Stephens. "Distribution and Redistribution in Postindustrial Democracies", **World Politics**, Vol.55, No.2, January 2003.
- Brettschneider, Antonio. "On the Way to Social Investment? The Normative Recalibration of the German Welfare State", **German Policy Studies**, Vol. 4, No. 2, 2008.
- Chu, Ke-young, Hamid Davoodi ve Sanjeev Gupta. "Income Distribution and Tax and Government Social Spending Policies in Developing Countries", **UNU/WIDER Working Papers**, No. 214, December 2000.
- Clasen, Jochen ve Daniel Clegg. "Unemployment Protection and Labour Market Reform in France and Great Britain in the 1990s: Solidarity Versus Activation?", **Journal of Social Policy**, Vol. 32, No. 3, 2003.

- D'Andria, Diego. "The Debate on the Sustainability of Social Spending", **Libera University Internazionale Delgi Studi Sociale**, Quaderno No: 157, Ottobre 2008.
- Dolgov, Ralph. "What Does Social Welfare Produce?", **International Social Work**, 42 (3), 1999.
- Eichhorst, Werner ve Regina Konle-Seidl. "Contingent Convergence: A Comparative Analysis of Activation Policies", **IZA Discussion Paper**, No. 3905, December 2008.
- Esping-Andersen, Gøsta "Altın Çağ Sonrası? Küresel Bir Ekonomi'de Refah Devleti İkilimleri", Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder (drl.), **Sosyal Politika Yazıları**, içinde (55-100), 3. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.
- Esping-Andersen, Gøsta. "Towards the Good Society Once Again?", Gosta Esping-Andersen,(Ed.), **Why We Need a New Welfare State** içinde, (1-25), New York: Oxford University Press, 2002.
- Esping-Andersen, Gøsta. **Social Foundations of Postindustrial Economies**, New York: Oxford University Press, 2000.
- Esping-Andersen, Gøsta. **Politics Against Market: The Social Democratic Road to Power**, New Jersey: Princeton University Press, 1988.
- Esping-Andersen, Gøsta ve Kees van Kersbergen. "Contemporary Research on Social Democracy", **Annual Review of Sociology**, Vol.18, 1992.
- European Commission, **Green Paper: Towards Adequate, Sustainable and Safe European Pension Systems**, Brussels: 2010.
- Friendland, Roger ve Jimmy Sanders. "Private and Social Wage Expansion in the Advanced Market Economies", **Theory and Society**, 1986, Vol. 15.
- Giddens, Anthony. **Üçüncü Yol ve Eleştirileri**, Nihat Şad (Çev.), Ankara: Phoenix Yayınevi, 2001.
- Giddens, Anthony. **Üçüncü Yol : Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, Mehmet Özay, (Çev.) İstanbul: Birey Yayıncılık, 2000.
- Glyn, Andrew. "Aspirations, Constans and Outcomes", Andrew Glyn (Ed.), "**Social Democracy in Neoliberal Times**", içinde (1-20), 2nd. Edition, New York: Oxford University Press, 2003.
- Gökbunar, Ramazan, Harun Özdemir ve Alparslan Uğur, "Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları", **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 9 (2), 2008.
- Grauwe, Paul De ve Magdalena Polan. "Globalization and Social Spending", **Pacific Economic Review**, 10: 1, 2005.

- Green-Pedersen, Christoffer ve Kees van Kersbergen and Anton Hemerijck, "Neoliberalism, the 'Third Way' or What? Recent Social Democratic Welfare Policies in Denmark and the Netherlands", **Journal of European Public Policy**, Vol. 8, No. 2, April 2001.
- Hansen, Henning, P. Hespanha, C. Machado ve R. Berkel. "Inclusion Through Participation? Active Social Policies in the EU and Empirical Observations From Case Studies Into Types of Work", Rik van Berkel ve Iver Hornemann Møller (Ed.), **Active Social Policies in the EU**, içinde (103-134), Bristol: The Policy Press, 2002.
- Hicks, Alexander ve Joya Misra. "Two Perspectives on the Welfare State – Political Resources and the Growth of Welfare in Affluent Capitalist Democracies, 1960-1982", **the American Journal of Sociology**, Vol. 99, No. 3, November 1993.
- Hicks, Alexander M. ve Duane H. Swank. "Politics, Institutions, and Welfare Spending in Industrialized Democracies, 1960-82", **American Political Science Review**, Vol. 86, No.3, September 1992.
- Hou, Jingjing. **Third Way Reforms: Social Democracy After the Golden Age**, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Huber, Evelyne ve John D. Stephens, "The Social Democratic Welfare State", Andrew Glyn (Ed.), "**Social Democracy in Neoliberal Times**", içinde (276-311), 2nd. Edition, New York: Oxford University Press, 2003.
- Huber, Evelyne ve John D. Stephens, **Development and Crises of the Welfare State**, Chicago, University of Chicago Press, 2001.
- Hudson, John ve Stefan Kühner. "Towards Productive Welfare? A Comparative Analysis of 23 OECD Countries", **Journal of European Social Policy**, Vol. 19, No. 1, 2009.
- ILO, **Social Protection As a Productive Factor**, Geneva, 2005.
- Iversen, Torben ve Thomas R. Cusack. "The Causes of Welfare State Expansion: Deindustrialization or Globalization?" **World Politics**, V. 52, N.3, April 2000.
- Jenson, Jane ve Denis Saint-Martin, "New Routes To Social Cohesion? Citizenship and the Social Investment State", **Canadian Journal of Sociology**, Vol. 28, No. 1, 2003.
- Katz, Ilan ve Gerry Redmond. "Investment In Early Childhood In Australia: International Comparisons and Recent Trends", **Health Sociology Review**, Vol. 18, No. 1, June 2009.

- Kittel, Bernhard ve Herbert Obinger. "Politics Parties, Institutions, and the Dynamics of Social Expenditures in Times of Austerity", **Journal of European Public Policy**, 10: 1, February 2003.
- Korpi, Walter. "Economic Growth and the Welfare State: Leaky Bucket or Irrigation System?", **European Sociological Review**, Sept. 1985, Vol. 1, No. 2.
- Korpi, Walter ve Joakim Palme, "New Politics and Class Politics in the Context of Austerity and Globalization: Welfare State Regress in 18 Countries, 1975-95", **American Political Science Review**, Vol. 97, No. 3, August 2003.
- Kuo, Chun Chien. "The Determinants and Sustainability of Social Insurance Spending: A Cross-Country Examination", (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Kaliforniya Üniversitesi Ekonomi Bölümü), 1999.
- Lavella, Ashley. **The Death of Social Democracy Political Consequences in the 21st Century**, Cornwall: Ashgate Publishing, 2008.
- Lindbeck, Asar. "An Essay on Welfare State Dynamics", **Cesifo Working Paper No: 976**, July 2003.
- Lindert, Peter H. "What Limits Social Spending?", **Explorations in Economic History**, Vol. 33, 1996.
- Lister, Ruth. "The Third Way's Social Investment State", Jane Lewis ve Rebecca Surrender (Ed.), **Welfare State Change, Towards a Third Way?**, içinde (47-66), New York: Oxford University Press, 2004.
- Lund, Brian. "Major, Blair and the Third Way in Social Policy", **Social Policy & Administration**, Vol. 42, No. 1, February 2008.
- Mello, Luiz de ve Erwin R. Tiongson. "Income Inequality and Redistributive Government Spending", **Public Finance Review**, Vol. 34, No. 3, May 2006.
- Midgley, James ve Kwong-leung Tang. "Social Policy, Economic Growth and Developmental Welfare", **International Journal of Social Welfare**, N.10, 2001.
- Mishra, Ramesh. **The Welfare State in Capitalist Society**, Worcester: Harvester Wheatsheaf, 1990.
- OECD, **Factbook**, 2008.
- OECD, **Employment Outlook**, 2003
- OECD, **A Caring World the New Social Policy Agenda**, Paris: 1999.
- Özaydın, Mehmet Merve. "Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak", **G.Ü. İİBF Dergisi**, C. 10, S. 1, 2008.

- Özbek, Nadir. "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Sosyal Devlet", **Toplum ve Bilim**, S.92, Bahar 2002.
- Özdemir, Süleyman. **Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti**, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2007.
- Özdemir, Süleyman. "Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi", **Sosyal Siyaset Konferansları, (Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'a Armağan Özel Sayısı)**, Sayı: 50, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, 2006.
- Perkins, Daniel, Lucy Nelms ve Paul Smyth, "Beyond Neo-Liberalism: the Social Investment State?" Centre For Public Policy University of Melbourne, August 2004, http://www.bsl.org.au/pdfs/beyond_neoliberalism_social_investment_state.pdf, (23.12.2009).
- Pierson, Christopher. **Beyond the Welfare State?**, Pennsylvania, the Pennsylvania State University Press, 1991.
- Pierson, Paul. "The New Politics of the Welfare State", **World Politics**, Vol.48, No.2, January 1996.
- Powell, Martin. "Social Democracy In Europe: Renewal Or Retreat", Guiliano Bonoli, Martin Powell (Ed.), **Social Democratic Party Policies In Contemporary Europe** İçinde, (1-20), New York: Routledge, 2004.
- Pratt, Alan. "Towards a 'New' Social Democracy", Michael Lavalette, Alan Pratt (Ed.), **Social Policy Theories, Concepts and Issues** İçinde, (26-45), London: Sage Publications, 2007.
- Pratt, Jonathan. "Citizenship, Social Solidarity and Social Policy", Michael Lavalette, Alan Pratt (Ed.), **Social Policy Theories, Concepts and Issues** İçinde, (124-140), London: Sage Publications, 2007.
- Prezeworski, Adam. "How Many Ways Can Be Third", Andrew Glyn (Ed.), **Social Democracy in Neoliberal Times**, içinde (312-333), 2nd. Edition, New York: Oxford University Press, 2003.
- Rosanvallon, Pierre. **Refah Devletinin Krizi**, Burcu Şahinli, (Çev.) Ankara: Dost Kitabevi, 2004.
- Shaikh, Anwar. "Who Pays for the Welfare in the Welfare State? A Multicountry Study", **Social Research**, Summer 2003, Vol.: 70, No: 2.
- Sipilä, Jorma. "Social Investment State: Something Real Or Just a New Discourse", **2nd Annual RECOWE Integration Week**, Oslo, 10-14 June 2008, <http://www.recwowe.vitamib.com>, (04.08.2010).
- Starke, Peter. "The Politics of Welfare State Retrenchment: A Literature Review", **Social Policy & Administration** Vol.40, No.1, February 2006.

- Swank, Duane H. "The Political Economy of Government Domestic Expenditure in the Affluent Democracies, 1960-80", **American Journal of Political Science**, Vol. 32, No. 4, 1988.
- Şenol Öztürk, "Sosyal Yatırım Devletinin Yükselişi: Pasif Sosyal Harcamalardan Aktif Sosyal Harcamalara Geçiş", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi, SBE, 2011.
- Taşçı, Faruk. "Sosyal Yardım Yapma(ma) Gerekçeleri Üzerine Yaklaşımlar", **Kamu-İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C. 9, S. 4, 2008.
- Ulutürk, Süleyman ve Kutlu Dane. "Kapitalist Devletin Dönüşümü, Metalaşma ve Sosyal Güvenlik Reformu: Ülke Örnekleri ve Reformun Geleceği", **Karaburun Bilim Kongresi Tebliği**, 4-7 Eylül 2008, <http://www.kongrekaraburun.org>, (24.03.2009).
- Ulutürk, Süleyman ve Kutlu Dane. "Sosyal Güvenlik: Teori, Dönüşüm ve Türkiye Uygulaması", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 8, N. 29, Yaz 2009, <http://www.esosder.com>, (05.10. 2010).
- Uslu, Hasan Faruk. "Güvenceli Esneklik (Flexicurity) ve Avrupa Toplulukları Komisyonu", **1. Çalışma İlişkileri Kongresi Bildiriler Kitabı**, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 6-8 Kasım 2008.
- Whiteford, Peter. "The Active Social Policy Agenda: An OECD Perspective", **ISSA European Regional Meeting**, Oslo, 15-16.05.2007, <http://www.issa.int/aiss/Resursy/Conference-Reports/The-active-social-policy-agenda>, (05.04.2009).